

Řádová ošetrovatelská péče v českých zemích

Marcela Vlčková

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav zdravotnických věd

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Marcela Vlčková**

Osobní číslo: **H11760**

Studijní program: **B5341 Ošetrovatelství**

Studijní obor: **Všeobecná sestra**

Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Řádová ošetrovatelská péče v českých zemích**

Zásady pro vypracování:

Nastudovat odbornou literaturu k tématu bakalářské práce.

Vymezit pojmy a teoretická východiska v oblasti řádové ošetrovatelské péče.

Připravit metodiku průzkumné části práce.

Realizovat kvalitativní průzkum formou strukturovaného rozhovoru u řádové a civilní sestry.

Zpracovat, vyhodnotit a interpretovat získaná data.

Prezentovat výsledky průzkumu a formulovat závěry pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BUBEN, Milan. Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. Řády rytířské a křížovníci. I. díl. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-085-3.

JIRÁSKO, Luděk. Církevní řády a kongregace v zemích českých. Praha: Fénix, 1991. ISBN 80-85245-11-6.

KAFKOVÁ, Vlastimila. Z historie ošetrovatelství. 1. vyd. Brno: Institut pro další vzdělávání ve zdravotnictví, 1992. ISBN 80-7013-123-3.

KUTNOHORSKÁ, Jana. Historie ošetrovatelství. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-802-4732-244.

PLEVOVÁ, Ilona a Regina SLOWIK. Vybrané kapitoly z historie ošetrovatelství. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Zdravotně sociální fakulta, 2008. ISBN 978-80-7368-506-5.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Anna Krátká, Ph.D.**
Ústav zdravotnických věd

Datum zadání bakalářské práce: **26. ledna 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **22. května 2015**

Ve Zlíně dne 26. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Zlatica Dorková, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 3.3.2015

Michala Marcela

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybnějšího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zaměřuje na historii církevních řádů a kongregací v českých zemích. Teoretická část nabízí přehled historie ošetrovatelství po současnost, včetně založení církevních řádů a kongregací, které se věnovaly péči o nemocné. Líčí vliv válek na zakládání špitálů. Informace doplňuje přehled osobností podílejících se nejvíce na rozvoji ošetrovatelské péče v českých zemích. V poslední řadě seznamuje s církevními řády a kongregacemi zabývajících se ošetrovatelstvím v českých zemích v současnosti. Praktická část předkládá životní příběh dvou sester, civilní a řádové. Sestry popisují nejen motivaci k volbě povolání, ale také specifika své práce. Zda je jejich profese naplnila a uspokojila nebo naopak, svého rozhodnutí někdy litovaly.

Klíčová slova: ošetrovatelství, civilní sestra, řádová sestra, ošetrovatelské řády, životní příběh.

ABSTRACT

The bachelor thesis focuses on a history of religious orders and congregations in the Czech lands.

The theoretical part gives a history overview of nursing care up to presence including founding religious orders and congregations that provided nursing care to patients. It describes impact of wars on setting up hospitals. Information is completed by an overview of personages who mainly took part in expansion of nursing care in the Czech lands. Last, it introduces religious orders and congregations that nowadays provide nursing care in the Czech Republic.

The practical part presents life stories of a nun and a nurse. Each of them explains not only the motivation to choose their occupation but also specifics of their work. They describe whether the work fulfils and satisfies them or whether they have ever regretted their decision.

Keywords: nursing, nurse, nun, the order of nursing, life story.

Děkuji tímto paní Ph. Dr. Anně Krátké, Ph. D za vedení mé bakalářské práce, její trpělivost, vstřícnost a cenné rady v průběhu vypracovávání bakalářské práce.

Dále bych chtěla poděkovat civilní a řádové sestře za poskytnutí rozhovoru a příjemně strávených chvil při jeho uskutečňování. Provinční představené za pomoc a doporučení řádové sestry a pozvání do jejich kláštera České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže v Kroměříži.

Současně děkuji své rodině a přátelům za podporu a pochopení.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 POČÁTKY OŠETŘOVATELSTVÍ	13
1.1 VLIVY NA ROZVOJ OŠETŘOVATELSTVÍ	13
1.1.1 Lidé a přírodní jevy	13
1.1.2 Víra a křesťanství v ošetrovatelství	13
1.1.3 Vliv válek na ošetrovatelství	14
1.2 ZÁKLADNÍ OBDOBÍ OŠETŘOVATELSKÉ PÉČE	14
1.2.1 Charitativní a řádové ošetrovatelství	15
1.2.2 Chronologický přehled charitativní péče	15
2 ZAKLÁDÁNÍ PRVNÍCH ŠPITÁLŮ A NEMOCNIC V ČESKÝCH ZEMÍCH	18
2.1 PRVNÍ ŠPITÁLY NA ČESKÉM ÚZEMÍ	19
2.1.1 Budování špitálů pod ochranou křesťanských řádů.....	19
3 HISTORICKÉ OSOBNOSTI PODÍLEJÍCÍ SE NA ROZVOJI ŘÁDOVÉHO OŠETŘOVATELSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH	22
3.1 SVATÁ ANEŽKA ČESKÁ	22
3.2 SVATÁ ZDISLAVA Z LEMBERKA.....	23
4 KŘESŤANSKÉ OŠETŘOVATELSKÉ ŘÁDY A KONGREGACE	24
4.1 ROZDĚLENÍ KŘESŤANSKÝCH ŘÁDŮ	27
4.1.1 Církevní řády	28
4.1.2 Rytířské řády.....	28
4.1.3 Světské řády.....	29
4.1.4 Církevní kongregace.....	29
4.2 CÍRKEVNÍ OŠETŘOVATELSKÉ ŘÁDY.....	29
4.2.1 Řád sv. Lazara Jeruzalémského „Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského“	30
4.2.2 Rytířský řád Křížovníků s červenou hvězdou	32
4.2.3 Řád milosrdných bratří	33
4.2.4 Suverénní maltéžský rytířský řád	35
4.2.5 Klarisky	37
4.2.6 Alžbětinky – Řád sv. Alžběty Durynské	37
4.2.7 Boromejky – Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského	39
4.2.8 Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka	40
4.2.9 Zdislavky – Česká kongregace sester dominikánek	41
4.2.10 Diakonky – Diakonie Českobratrské církve evangelické	41
4.2.11 Vincentky – Česká provincie Kongregace Milosrdné sestry sv. Vincence de Paul	42
4.2.12 Česká provincie Milosrdných sester Panny Marie Jeruzalémské.....	43

4.2.13	Františkánky - Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka	44
4.2.14	Cyriľky – Česká provincie Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje	45
4.2.15	Kongregace Sester Těšitelek Božského Srdce Ježíšova	46
4.2.16	Česká provincie Kongregace sester premonstrátek	47
4.2.17	Kongregace Milosrdných sestry sv. Kříže	48
II	PRAKTICKÁ ČÁST	50
5	METODIKA PRÁCE	51
5.1	VÝZKUMNÝ CÍL	51
5.2	METODA VÝZKUMU	51
5.3	CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ	51
5.4	ORGANIZACE ŠETŘENÍ	52
6	ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ	54
6.1	ROZHOVOR S CIVILNÍ SESTROU (OBRÁZEK 1)	54
6.2	ROZHOVOR S ŘADOVOU SESTROU (OBRÁZEK 2)	62
6.3	DISKUSE	72
	ZÁVĚR.....	75
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	76
	INTERNETOVÉ ZDROJE	78
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	81
	SEZNAM OBRÁZKŮ	82
	SEZNAM TABULEK	83
	SEZNAM PŘÍLOH	84

ÚVOD

Motto:

Až sestry poznají, co bylo vykonáno před nimi, pak teprve mohou zhodnotit, co vykonaly sami
(Kafková, 1992, s. 0).

Bakalářskou práci jsem nazvala „Řádové ošetřování v českých zemích“. Tento název ač se to nezdá, skrývá současnost i historii. Při rozhodování tématu bakalářská práce zaujala mne historie. Od mých dětských let jsem měla ráda všechno, co se týkalo minulosti. V historii jsem nacházela poučení do života. Všechno jednou muselo někde začít a mělo někde kořeny. Jako strom, ze kterého jednou utrhneme zralé ovoce. Svou historii ať krátkou nebo dlouhou má všechno, co nás obklopuje. Někdo musel dát v minulosti základ každé věci, tvorů, člověku i myšlence. Odkaz minulosti je ukryt i v každém oboru, ve kterém je člověk zaměstnán.

Pracuji již několik let v nemocnici a starám se o nemocné. Proto jsem chtěla nahlédnout do minulosti a počátků ošetřování nemocných. Při pročítání shromážděných písemných materiálů jsem stále více zjišťovala, že křesťanství a víra měla nemalé zastoupení právě v ošetřování nemocných, chudých, postižených a potřebných. Lidé se vždy obraceli k Bohu, když jich trápily jakékoliv neduhy. Byli potěšeni, byl-li na blízku člověk, který jim naslouchal a poskytoval i duchovní oporu, lásku a péči. Proto se člověk uchýloval do chudých přístřešků, chrámů a kostelů, kde Bůh byl nejbližší. Věřili, že právě tam jsou lidé, přes které je Bůh neodmítné.

Není tomu tak dávno, kdy bylo zcela běžné, že se v nemocnicích o pacienty staraly řádové sestry a v malé míře i řádoví bratři. Dnes se s nimi v moderních nemocnicích jen málo setkáme. Ale jsou tu mezi námi a nadále pomáhají nemocným a potřebným. Jejich práce a služba je spojená s vírou a láskou k Bohu, k odříkání a k životu v chudobě. Řádové sestry byly odsunuty do pozadí zdravotní péče. Není však na ně zapomínáno.

Ošetřování není povolání jako každé jiné. Mohu sama za sebe říci, že je to poslání, pro které se musí člověk narodit a mít k němu určitý cit. Musí mít víru v uzdravení pacienta, mít rád lidi a svou práci milovat.

V teoretické části se budu zabývat historií a vznikem ošetřování a ošetřovatelské péče, rozvojem a historií církevních ošetřovatelských řádů a historickými osobnostmi, které podpořili rozvoj ošetřování v našich zemích.

V praktické části budou rozhovory se sestrou civilní a řádovou, které jsou již v důchodovém věku.

Cílem mé bakalářské práce bude zjistit, zda řádové ošetřovatelství má uplatnění v dnešním moderním ošetřovatelství, zmapovat církevní organizace působící v ošetřovatelském oboru a specifikovat, čím se liší práce civilní a řádové sestry.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 POČÁTKY OŠETŘOVATELSTVÍ

Všechny obory lidské společnosti mají svou historii, ze které se vyvíjely a poučily. I ošetřovatelství považujeme za obor či vědu. Porozumět dnešnímu modernímu ošetřovatelství znamená nahlédnout zpět do minulosti. Vývoj ošetřovatelské péče úzce souvisí s hospodářským, společenským, politickým a vědeckotechnickým rozvojem společnosti. Proto ani dějiny ošetřovatelství nemůžeme oddělit od všeobecných dějin, neboť péče o nemocné je lidská činnost, která ovlivňuje společnost (Gulášová, 2005, s. 47).

1.1 Vlivy na rozvoj ošetřovatelství

Nemalý vliv na rozvoj ošetřovatelské péče mělo hlavně náboženství, tradice, války, rozvoj lékařství a celkový zdravotní stav obyvatelstva. V nejstarších dobách primitivní život obyvatel provázely různé nemoci a epidemie. Lidé se snažili léčit pomocí účinků bylin, vody a slunce. Za příčinu nemoci byla považována nadpřirozená síla (Kafková, 1992, s. 2).

1.1.1 Lidé a přírodní jevy

Lidé si neuměli vysvětlit přírodní jevy, oheň a smrt. Měli strach z hněvu a zloby nadpřirozených mocností. Považovali je za příčinu přírodních jevů i chorob. Proto uctívali hmotné předměty – amulety, talismany, totemy. Přikládali jim kouzelnou moc a věřili, že je ochrání. Tyto předměty lidé nosili na zápěstí, na prstech i pohlavních údech. Lidé si vysvětlovali nemoc tím, že do nich vstoupil zlý démon. Museli ho vyhnat z těla tzv. exorcismem. Pokud se démon usadil v hlavě nemocného a vyvolal bolesti hlavy či duševní onemocnění. Lidé používali léčebnou metodu trepanaci lebky. Otevřela se lebka, aby mohl zlý démon odejít z těla pryč (Mlýnková, 2006, s. 25-26).

1.1.2 Víra a křesťanství v ošetřovatelství

V době, kdy se na naše území z říše byzantské dostalo křesťanství, což bylo v 10. století a jehož představiteli byli mniši a kněží, lidská přirozená vlastnost pečovat o nemocné se stala součástí lidového léčitelství (Kafková, 1992, s. 2).

Křesťanství vedlo věřící k lásce, pokoře, milosrdenství, pomoci druhému a také podporovalo ošetrovatelství. Nemocní a choří vyhledávali boží pomoc u mnichů a kněží v kláštorech, které považovali za lékaře. Nemocní však rušili klášterní klid, a proto na různých místech vznikly první křesťanské řády, jejichž posláním byla charitativní a ošetrovatelská péče o nemocné, postižené, chudé a trpící. Za vlády knížete Boleslava, kolem roku 980, v blízkosti kostelů, kaplí a klášterů, vznikaly první útulky, určené pro cizozemské kupce, později roku 1234 byly zakládány na našem území první špitály pro chudé a nemocné. Ošetřujícím personálem tu byly řádové sestry i sestry civilní (Staňková, 2003, s. 3; Plevová, Slowik, 2008, s. 40).

1.1.3 Vliv válek na ošetrovatelství

Velký vliv na rozvoji ošetrovatelství měly války, které vyvolávaly vysoké nároky na ošetrovatelskou péči a lékařskou odbornost v péči o raněné vojáky. *Vojáci umírali více na nemoci ze špatných hygienických podmínek než na zranění* (Kutnohorská, 2010, s. 13).

Do vývoje ošetrovatelství zasáhly křížácké války v letech 1095 – 1272, kdy se vytvořily vojenské ošetrovatelské řády. Jejich posláním bylo pečovat o raněné a nemocné „křížáky“. Krymská válka byla velkým zlomem v ošetrovatelské péči, protože patřila k největším a nekrvavějším celoevropským konfliktům. Válka si vyžádala nespočet obětí na bitevních polích, které umírali nejen na zranění, ale především na epidemie. Na lékařskou i ošetrovatelskou péči se kladly vysoké nároky (Kutnohorská, 2010, s. 13).

1.2 Základní období ošetrovatelské péče

Z historického hlediska rozdělujeme vývoj ošetrovatelské péče na tři vzájemně se prolínající linie péče o nemocné:

- a) **Nejstarší, neprofesionální, laická péče** – období př. n. l. až do období raného křesťanství roku 500 n. l. Nemocný o sebe pečoval sám nebo mu péči poskytovali jeho rodinní příslušníci, lidoví léčitelé, porodní báby. Tento typ péče má velký význam i v dnešní době (Gulášová, 2005, s. 47; Mlýnková, 2006, s. 25).
- b) **Charitativní péče** – období od roku 500 n. l. až do poloviny 19. století. Vyvinula se v souvislosti s křesťanstvím a převážně ji poskytovaly a dodnes poskytují církevní řády. Péče o nemocného byla chápána jako morální, humánní pomoc trpícímu člověku,

který své potřeby nemohl zajistit sám: chudí, mentálně postižení, nemocní, sirotci. Byla uskutečňována převážně v charitativních domech (Mlýnková, 2006, s. 25; Kutnohorská, 2010, s. 15).

Charitativní péče/řádová péče se zaměřovala hlavně na uspokojování životních potřeb, tj. poskytnutí stravy, zajištění přístřeší, hygieny, duševní podpory a léčebné péče (Kutnohorská, 2010, s. 15).

- c) **Profesionální, organizovaná léčebná péče** – od konce 19. století až do dnešní doby. Vždy souvisela se společenskou situací, ošetrovatelským vzděláváním, s hygienou ve vztahu ke zdraví, s hrůzami válek a rozvojem medicíny (Kutnohorská, 2010, s. 14; Mlýnková, 2006, s. 25).

1.2.1 Charitativní a řádové ošetrovatelství

Počátky charitativního a řádového ošetrovatelství začleňujeme do doby raného středověku, je spojeno s šířením křesťanství a jeho historický vývoj péče o nemocné otevírá velmi dlouhou etapu, označujeme jej také jako ošetrovatelství laické. Poskytující péče a ochrana se obracela zejména k chudým, trpícím a nemocným ve špitálech, které byly zřizovány při klášterech různými křesťanskými skupinami. Základy těchto skupin byly postaveny na křesťanské víře a pomoci bližnímu svému. Křesťanská láska byla předávána věřícím, aby i oni následovali Kristovo učení. Takto orientovaní lidé se sdružovali do skupin, z nichž pak vznikaly první křesťanské řády. Jejichž hlavním posláním mimo jiné bylo pečovat o nemocné (Staňková, 2003, s. 3).

Řádové ošetrovatelství položilo základní stavební kámen klášterní medicíny. Uplatňovalo jak léčbu medikamentózní a chirurgickou, tak léčbu pomocí správné výživy a zdravého stravování. Ve 12. století byla lékařská péče mnichům zakázána. Charitativní a řádová péče byla ovlivněna především rozhodnutím papeže Řehoře Velikého v 9. století, který v roce 817 uložil péči o nemocné a chudé výhradně klášterům (Staňková, 2003, s. 3).

1.2.2 Chronologický přehled charitativní péče

1130 – mnichům byla církevním koncilem zakázána jakákoliv lékařská činnost. Začíná období tzv. scholastika medicína – lékařská škola Salerno. Laici postupně přebírali péči o nemocné, vznikaly špitální a rytířské řády.

1292 – do tohoto roku dle církevního přikázání „Miluj bližního svého jako sebe samého!“ mohly členky římskokatolických řádů a spolků opatrovat a ošetřovat nemocné. Po tomto roce byla řeholnicím tato služba zakázána a špitální ošetřovatelství se stalo výsadou mužů až do vydání konciliárního Tridentského dekretu r. 1545.

1347 – do Evropy se z Orientu dostala pandemie dýmějového moru, tzv. „černá smrt“, během níž v pětiletém období zemřelo 25 milionů lidí. Nemoc se šířila špatnou hygienou, ale byla chápána jako „trest Boží“ za nedodržování křesťanského života.

1545 – *Tridentský koncil omezil navštěvování nemocných v domácnostech a stanovil ženám opatrovnickou péči pouze v kláštorech. Charitativní péče byla řízena dle zásad křesťanského milosrdenství: (Kutnohorská, 2010, s. 15-16).*

1. hladové sytiti,
2. žíznivé napájetí,
3. pocestné přijímati,
4. nahé odívati,
5. nemocné ošetřovati,
6. zarmoucené těšiti,
7. mrtvé pohřbívati

16. století – zakládání botanických zahrad za účelem vysazování bylin, které sloužily lékařským účelům.

1517 – Jan Černý bakalář pražské univerzity - vydal v Norimberku první česky tištěný herbář, v němž přesně popsal dřevoryty rostlin. Jan Černý vycházel ze své praxe v Litomyšli a v Přerově.

1519 – byla vydaná první česká příručka pro porodní báby v Čechách „Zpráva o naučení ženám a bábám pupkořezným“ - překlad z německé knihy z roku 1513 od českého lékaře a knih-tiskaře Mikuláše Klaudiána.

1562 – tiskař Jiří Melentrich vydal v Praze Matthioliho Herbář – překlad Tadeáše z Hájku – české názvy rostlin.

1600 – první veřejná pitva v Praze – Jan Jesenský-Jessenius.

1636 – *České zemské místodržitelství vydalo nařízení týkající se zneužívání špitálů, do kterých se uchylovali simulanti, lenoši a pro nemocné a potřebné zde nebylo místo (Kutnohorská, 2010, s. 15-16).*

1713 – v srpnu tohoto roku byl podán návrh, aby na pražské lékařské fakultě byl zřízen morový lazaret. Personál se skládal z jednoho medika, chirurga a duchovního. V roce 1680 již jeden morový lazaret pro obyvatele Malé Strany fungoval (Kutnohorská, 2010, s. 15-16).

2 ZAKLÁDÁNÍ PRVNÍCH ŠPITÁLŮ A NEMOCNIC V ČESKÝCH ZEMÍCH

O zakládání prvních špitálů v českých zemích nemáme dostatek historických informací. V historických písemnostech se dočítáme, že tak jako ve světě tak i na českém území byly špitály zřizovány od 8. století v blízkosti klášterů, u sídel biskupů a kapitul, kde vedle příslušníků a příslušnic různých řeholí a řádů vykonávaly ošetrovatelskou službu civilní osoby. Byly to většinou jedinci s pohnutou minulostí, poznamenaní hanbou, trestanci nebo prostitutky, bývalé služebné a sluhové a většina z nich neuměla spát ani číst. K ošetřování jich vedly různé pohnutky, např. obětování se, láska k Bohu, potřeba vykonávat dobré skutky nebo braly utrpení jako životní cíl. Při léčení nemocí pomáhali bylinkáři, mastičkáři, potulní chirurgové, porodní báby. Do špitálů nebyli přijímáni jen nemocní, ale i tuláci, bezmocní a chudobní lidé (Gulášová, 2005, s. 49).

Některé špitály sloužili i jako útulky pro kupce a pocestné, jiné byly vyhrazeny pro chudé měšťany (Gulášová, 2005, s. 49).

Do ošetřování nemocných se postupně zapojovaly církevní mužské řády a ženské řehole. Kněží a mniši, kteří uměli číst a psát, studovali dostupné lékařské spisy. Na Karlově univerzitě (1348) probíhala školení ošetrovatelského personálu, která byla zaměřena na stravu, hygienu, klyzmata a jiné procedury. Ženy a muži je mohli vykonávat při ošetřování. Bohužel tyto přednášky byly roku 1789 dvorským dekretem zakázány (Gulášová, 2005, s. 49-50).

Původní špitály se vyvinuly z raně křesťanských útulků, sloužícím pocestným a poutníkům. Během 11. století byly oddělovány funkce hospiců pro poutníky a činnosti špitálů pro péči o nemocné, chudé, staré nebo o opuštěné děti. Ve 12. století se podíleli na tvorbě špitálů bohatá šlechta nebo panovník, také členové tehdejší vyšší společnosti se zapojovali do péče o trpící. Nemoc nebyla jediným důvodem k pobytu ve špitále. Byla znakem chudoby či stáří. Tehdejší špitály se tak blížily svým posláním dnešním léčebnám pro dlouhodobě nemocné, hospicům a domovům pro seniory, než moderním nemocnicím (Svobodný, © 2000-2012).

Pro nemocné obyvatele daného kláštera byla určena speciální zařízení, která se nazývala klášterní infirmaria (Svobodný, © 2000-2012).

Do špitálů k ošetřování byly brány přednostně ty osoby, které si předplatily doživotní pobyt, stravu a opatrování. Teprve pak byli přijati nemocní nemajetní, chudáci a postižení, ale bohužel kapacity špitálů byly omezené (Kafková, 1992, s. 2).

2.1 První špitály na českém území

Na českém území si špitály a lazarety nesly svůj název podle kaple, kostela nebo kláštera, u něhož byl zřízen. V průběhu 13. a 14. století se jejich počet navyšoval. Jen těžce určíme, který ze špitálů v Čechách či na Moravě byl nejvýznamnější, protože v českých zemích bylo špitálnictví úměrně rozvinuté (Kafková, 1992, s. 2).

2.1.1 Budování špitálů pod ochranou křesťanských řádů

Pražské špitály patřily mezi nejstarší v našich zemích. V první písemně doložené zprávě z roku 980 n. l. se dozvídáme o tzv. týnský špitál Panny Marie v místě dnešního Týnského chrámu na Staroměstském náměstí v Praze. Byl pro 12 nemocných, počet ošetřujícího personálu nepřevyšoval 7 žen. Poskytovaná péče zahrnovala ubytování, stravu, ošetření ran, přiložení obkladů, podávání bylinných léků, pouštění žilou apod. (Široký, © 2003-2014; Kafková, 1992, s. 2; Pražské špitály, © 2014).

Od přelomu 12. a 13. století zakládaly špitály na našem území řády johanitské, maltézske, templářské a řády německých rytířů. První existující české špitály v Praze Na Poříčí a u sv. Františka vznikly z iniciativy příslušnice panovnického rodu Přemyslovců, nejmladší dcery krále Přemysla Otakara I. Anežky České, která také založila v Praze několik klášterů se špitály. Jako první r. 1233 U sv. Haštala. O rok později byl přesunut do kláštera sv. Františka a dále klášter Klarisek se špitálem. Ve špitále původně pracovalo laické bratrstvo. Roku 1237 bylo papežem povýšeno na Řád křížovníků s červenou hvězdou. Na přelomu 40. a 50. let 13. století se řád usídlil na staroměstském konci Juditina mostu. Špitál, který byl zde vystaven, měl nejen strategickou polohu, ale i dobré hygienické zázemí a zdroj vody, a také finanční přínos z mostného (Svobodný, © 2000-2012; Kafková, 1992, s. 2).

Špitál přežil období válek i sekurizaci jako charitativní instituce až do 20. století (Svobodný, © 2000-2012).

Špitál sv. Františka se nachází na nábřeží Vltavy v centru Prahy, původně fungoval jako hospic, vznikl r. 1310 za podpory císaře Karla IV. a r. 1354 mu požehnal první český arcibiskup Arnošt z Pardubic. Po bitvě na Bílé Hoře r. 1620 císař Ferdinand II. Habsburský svěřil hospic řádu milosrdných bratří (Kostel sv. Šimona a Judy a Nemocnice na Františku, © 2014).

Mniši tohoto řádu byli většinou laici. Do Čech přišli r. 1605. Aby se mohli postarat o nemocné, museli projít roční průpravou. Složit slib a poté byli posíláni řádem na další lékařská a chirurgická studia (Pražské špitály, © 2014.).

Zvláštností nemocnice sv. Františka bylo, že pacienti byli rozděleni do pokojů podle typu onemocnění. Dříve totiž nemocní byli pohromadě a lůžka byla oddělena plentami. V r. 1624 byla při Nemocnici sv. Františka vybudována lékárna. Od r. 1750 tato nemocnice patřila k největším, protože měla téměř 200 lůžek. Jako jedna z mála nemocnic od r. 1750 umožňovala vyučujícím lékařské fakulty provádět anatomická cvičení. Roku 1847 dr. Celestým Opitz jako první v Evropě zde provedl operaci v narkóze (Kutnohorská, 2010, s. 31; Kostel sv. Šimona a Judy a Nemocnice na Františku, © 2014).

Druhou největší pražskou nemocnicí byla nemocnice Alžbětinek, založená v roce 1772 Na Slopech, ve které se léčily ženy. Město Praha mělo vedle těchto nemocnic dalších osm špitálů. Sloužily spíše jako útulky, nalezince, porodnice pro nemajetné a svobodné ženy. Jeden ze špitálů byl císařský, 2 řádové, 1 židovský a 4 městské. V Čechách v této době bylo odhadem okolo 300 špitálů jen s několika lůžky (Pražské špitály, © 2014.).

V městě Brně založil první špitál U sv. Ducha měšťan Rudger se svou chotí, později byl špitál přejmenován U sv. Jana Křtitele. Roku 1238 byl postaven v místě dnešního domu č. 80 na Pekařské ulici. V r. 1243 Rudger ovdověl, vstoupil do řádu johanitů. Špitál prodal. Stal se představeným špitálu. Další špitál v Brně založila Eliška Rejčka, vdova po Václavu II, a Rudolfu Habsburském. V r. 1327 postavila špitál Králové u kláštera cisterciáckého pro 8 nemocných. Eliščinou rivalkou byla její nevlastní dcera z prvního manželství s Václavem II. Eliška Přemyslovna. Ta založila v r. 1317 klášter Hortus, později klášter sv. Anny, který přeměnil Josef II. r. 1786 na všeobecnou nemocnici (Kafková, 1992, s. 4).

Špitály a lazarety byly zakládány i na jiných místech Čech, Moravy a Slezska. Na jejich zrodu se podílel panovník, bohatí měšťané, městská rada nebo šlechtičtí donátoři. Zajišťovaly chudím životní potřeby např. jídlo, mytí, střechu nad hlavou. Většina špitálů byla v průběhu druhé půle 13. a první půle 14. století ve správě Křížovníků s červenou hvězdou. Zásluhou Zdislavy z Lemberka, se na naše území v polovině 13. století, dostává dominikánský řád, který se svým manželem podporovala. Spolu se sv. Anežkou Českou založila r. 1251/52 cisterciánský špitál ve Žďáru nad Sázavou (Kostel sv. Šimona a Judy a Nemocnice na Františku, © 2014).

Majetkem johanitů byl v Ivančicích na Hané špitál sv. Alžběty. Založila chudinskou nadaci r. 1183. Za předchůdce ivančické nemocnice můžeme považovat ivančický městský špitál. Postavený v r. 1754 a r. 1946 byl zbořen (Kafková, 1992, s. 4; Široký, © 2003-2014).

Počátkem 17. století Řád milosrdných bratří započal s budováním prvních specializovaných nemocnic (nazývaných stále špitály). Jejich první nemocnice na českém území byla otevřena roku 1605 v jihomoravských Valticích. Milosrdní bratří přinesli do péče o nemocné nové zásady v duchu řádového hesla „Tělem k duši“ (Buben, 2007, s. 357).

3 HISTORICKÉ OSOBNOSTI PODÍLEJÍCÍ SE NA ROZVOJI ŘÁDOVÉHO OŠETŘOVATELSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH

3.1 Svátá Anežka Česká

Anežka pocházela z rodu Přemyslovců. Narodila se 20. 1. roku 1211 v Praze, jako nejmladší dcera krále Přemysla Otakara I. a jeho druhé manželky Konstancie Uherské. Její královští rodiče chtěli, aby byla vzdělaná a dobře vychovaná mladá dáma, proto ji poslali do ženského kláštera do slezské Třeběnice a do Doksan na Litoměřicku. Zde prožila celé dětství. Anežčin otec Přemysl Otakar I. si chtěl upevnit svoje postavení na středoevropské scéně, a tak Anežku, v jejích osmi letech, zasnoubil s devítiletým synem císaře Fridricha II. Jindřichem z rodu Štaufů. Aby Anežka byla Jindřichovi vhodnou ženou a osvojila si dvorské mravy, poslali ji rodiče na výchovu do Vídně, na dvůr rakouského vévody Leopolda VI. Babemberského. Jenže Leopold měl taky dceru, Markétu Babemberskou, kterou chtěl za Jindřicha výhodně provdat. Proto Leopold s podporou Jindřichova vychovatele, kolínského arcibiskupa Engelberta, intrikami zasnuby zmařil a podstrčil Jindřichovi novou snoubenku, svou dceru. Tím urazil českého krále (Bauer, 2006, s. 112).

Jako druhý se o Anežčinu ruku ucházel anglický král Jindřich III. z rodu Plantagenetů. Ze zasnub nebylo nic. Po té se o Anežku znovu ucházel císařův syn Jindřich, který byl zasnoubený s nehezkou Markétou Babemerskou, ale Anežka jej odmítla. Její čtvrtým nápadníkem byl otec Jindřicha císař Fridrich II. Sice byl už v letech a navíc stíhaný papežskou klatbou, ale stále to byl nejmocnější muž tehdejší Evropy. Anežka byla po svém otci hrdé povahy, a proto jí urážely vynášené a vzápětí odvolávané nabídky sňatku. Připadala si jako „zboží“ cizích zájmů. Chtěla patřit sama sobě a to ve středověku pro mladou urozenou dámu znamenalo jediné – zasnoubit se Bohu a vstoupit do kláštera (Bauer, 2006, s. 113).

Byla ctitelkou založených žebravých řády sv. Františka z Assisi a vstoupila do jeho ženské řehole sv. Kláry – Klarisek (Kutnohorská, 2010, s. 28).

Osud Anežčina života předurčilo zvláštní znamení. Anežčině matce v době, kdy ji nosila pod srdcem, se zdál sen (Bauer, 2006, s. 113-114).

Zdalo se jí, že vstoupila do komory, v nichž se chovala její drahocenná roucha královská. A přehlížejíc je, spatřila mezi nimi vyseti suknici a plášť barvy šedé a provazec, kterým se sestry řádu svaté Kláry opásají. Když se tomu velmi divila, kdo tak hrubý a prostý šat mezi její

drahocenné oděvy položil, uslyšela hlas, řvoucí k ní: „Nediv se, neboť plod, který v sobě nosíš, bude užívatí takového oděvu a bude světlem všeho lidu v Čechách!” (Bauer, 2006, s. 113-114).

O tom vypráví legenda. Ve skutečnosti na Anežku zapůsobila výchova v kláštorech a osobní příklad matky představené Hedviky v klášteře v Třebnici, která byla později svatořečená a vyhlášena za patronku Slezska a Polska. Velkým příkladem pro Anežku byla i její příbuzná, vlastní sestřenice Anežka Durynská, zakladatelka špitálů a pomocnice chudých (Bauer, 2006, s. 113-114).

Velkou podporu Anežka měla ve své matce. Ta jí darovala pozemky u řeky Vltavy. Díky svému bratru králi Václavovi I. mohla založit roku 1233 první zaalpský klášter sv. Františka. Do kláštera sv. Františka přišlo téhož roku pět Klarisek a sedm dívek ze šlechtických českých rodů. O rok později do kláštera vstoupila a řeholní slib složila i Anežka. V klášteře působila jako řeholnice a abatyše. Této funkce se r. 1238 vzdala. Při zakládání kláštera byl hned vedle postaven i špitál. Dostal od krále bývalé statky řádu německých rytířů. Později při špitále vznikl i samostatný rytířský řád Křížovníků s červenou hvězdou. Anežka byla po svém otci čínorodá a měla velký rozhled. Po své matce zdědila smysl pro duchovní hodnoty, písemně se stýkala s přítelkyní a žačkou sv. Františka z Assisi sv. Klárou. Dodržovala přísnou řeholi sv. Františka. Dosáhla toho, že papež udělil jejímu klášteru privilegium chudoby. Anežka celý svůj život zasvětila pomoci nemocným a chudým. Jako první žena založila mužský klášter a první český ošetřovatelský řád. Položila základy ošetřování v Čechách a vytvořila první etický kodex zásad ošetřovatelské péče ve středověku. Zůstal nedoceněn (Kutnohorská, 2010, s. 28; Attwater, 1993, s. 47-48).

Zemřela v těžké době 6. 3. 1282 ve věku 71 let na Moravském poli. Anežka byla považována za světici již za svého života a úcta k ní se uchovala v Čechách po dlouhá staletí. Dne 12. listopadu 1989 byla Janem Pavlem II. svatořečena (Kutnohorská, 2010, s. 28; Attwater, 1993, s. 47-48).

Je uctívána jako patronka: českého ošetřovatelství, Českého státu, Rytířského řádu Křížovníků s červenou hvězdou a Klarisek, ale také plynárenství

3.2 Svatá Zdislava z Lemberka

Svatá Zdislava z Lemberka je uctívána jako patronka rodinného a manželského života a za laskavou charitativní péčí.

Zdislava se narodila kolem roku 1220 v Křižanově nedaleko Žďáru nad Sázavou. Jejím otcem byl Přibyslav z Křižanova, moravský šlechtic, královský purkrabí zemanského hradu Veverčí u Brna. Matka Sibyla byla původem Italka. Do Čech přišla již jako dítě s dvořany Kunhuty Štaufské, manželky českého krále Václava I., u které v dospělosti sloužila jako dvorní dáma. Oba její rodiče projevovali velkou úctu řeholnímu a kněžskému stavu a i v tomto duchu vychovávali svou dceru. Zdislava jako malé děvčátko se ráda toulala po lesích a přála si stát se poustevnicí. Velmi na Zdislavu zapůsobil pobyt v brněnském dominikánském klášteře, kam ji poslali rodiče na výchovu, aby nabyla vzdělání, jaké příslušelo šlechtické dívce (Bauer, 2006, s. 120; Baldová, [b.r.], cit. 2014-09-10).

Když Zdislavě bylo 18 let, provdala se za Havla z Lemberka, šlechtice z významného českého rodu Markvarticů. Odstěhovala se do severních Čech na hrad Lemberk. Narodily se jim čtyři děti – Havel, Markéta, Jaroslav a Zdislav, o které se s láskou a vzorně starala. Zdislava se svými dětmi často zůstávala sama. Její manžel mnohdy pobýval na královském dvoře. Patřil k důvěrníkům Václava I. a také dohlížel na politické kroky jeho syna Přemysla Otakara II. Proto se Zdislava začala intenzivněji věnovat charitativní práci. Často navštěvovala chudé a nemocné lidi, kteří u ní nacházeli podporu. Velkým jejím vzorem pro tuto činnost byla sestra Václava I. Anežka Přemyslovna. Seznámila se s ní prostřednictvím svého manžela, jenž se podílel na Anežčině práci. Zdislava žila velmi skromně. Byla drobné křehké postavy. Byla často nemocná. Přesto byla ženou ráznou a energickou a na svého manžela měla velký vliv. Vstoupila do apoštolského dominikánského řádu jako laická spolupracovnice a terciářka. Svého manžela přesvědčila, aby spolu založili dominikánské kláštery a chrámy v Jablonném a v Turnově. Žádala ho, aby jí pomohl vybudovat špitál v Jablonném v Podještědí. Zde se sama starala o nemocné. V Dalimilově kronice se dočteme o Zdislavě, že měla prostřednictvím Boha zázračnou moc (Bauer, 2006, s. 120-121, Baldová, [b.r.], cit. 2014-09-10).

Své nemocné léčila bylinkami. Připravovala z nich čaje, odvary a masti, jak se tomu naučila od své matky Sibylly a od jeptišek z dominikánského řádu. Uzdravovala jimi těžce nemocné. Letopisci psali o zázraku (Bauer, 2006, s. 121).

Zdislava z Lemberka předčasně zemřela ve svých dvaatřiceti letech v roce 1252 na infekční chorobu. Na tuberkulózu, kterou se nakazila u svých nemocných. Pohřbená byla v kostele sv.

Vavřince v Jablonném. V 17. století jablonečtí dominikáni spolu s pražským arcibiskupem Zbyňkem Berkem z Dubé usilovali o svatořečení Zdislavy. Teprve až v r. 1907 papež Piem X. ji prohlásil za blahoslavenou. Za svatou ji provolal až papež Jan Pavel II. v roce 1995 při návštěvě Olomouce (Bauer, 2006, s. 122).

A tak se Zdislava z Lemberka stala první světící, která nepocházela z panovnického rodu (Bauer, 2006, s. 122).

4 KŘESŤANSKÉ OŠETŘOVATELSKÉ ŘÁDY A KONGREGACE

Chceme-li naléznout, kdy a jak vznikly církevní řády, musíme hledat v době počátků křesťanství. Někteří lidé ve své víře v Kristovo učení se stranili společnosti a bývali často v ústraní, aby se mohli nerušeně věnovat modlitbám a soustředit svou mysl k Bohu. Jejich smysl života naplňovaly nové hodnoty. Nebylo v něm místo pro bohatství, moc, slávu a egoismus, ale vyšší význam života měla pokora, chudoba a starost o spásu lidské duše. Tito lidé opouštěli své rodiny, majetky a obyčejný život. Odcházeli do lesů, skal a pouští, kde žili v chatrčích, jeskyních, více jak skromně. Mnohdy v nelidských podmínkách. Nazývali se poustevníky. Později se začali sdružovat do větších společenství a své chatrče označovali jako „laury“. Měli svého představeného a život ve společenství se ubíral podle určitých regulí, podřízen vyšším duchovním cílům. Tato sdružování měla velký význam, pro vznik prvních klášterů. Zvyšovala důležitost společenství v jejich existenci, charakteru, ale i hmotného zajišťování vlastním přičiněním, z darů (Dacík, 1998, s. 3-4).

Počátky církevních řádů v českých zemích jsou spojeny s upevňováním ranně středověkého českého státu a s šířením křesťanství. V r. 817 Papež Řehoř Veliký kladl za povinnost klášterům starostlivost o nemocné, chudé a postižené. Dal základ k rozvoji ošetřovatelských řádů a kongregací. Počátky řádového ošetřovatelství nicméně spadají do 10. století. Myšlení ošetřovatelských řádů nevycházelo z filozofie nemoci, ale z Kristova učení sloužit a projevovat lásku k Bohu, vykonávat milosrdné skutky, pomáhat nemocným a potřebným (Staňková, 2003, s. 4).

Křesťanské řády vznikaly sdružováním věřících lidí do skupin. Chtěly mimo jiné i pečovat o nemocné a potřebné. Členové řádů se dobrovolně vzdávali peněz a majetků ve prospěch řádu, do kterého vstupovali a skládali slib chudoby. Často se členy řádů stávali i bohatí šlechtici. Ošetřovatelské řády zakládaly první špitály. Ty byly zřizovány při kláštorech, kde měly řády působnost. Špitály nebyly velké, měly jen pár lůžek (Plevová, 2008, s. 26; Kafková, 1992, s. 2-5).

V 8. století dochází k největšímu rozvoji církevních řádů. Jak se dočítáme v zachovalých písemnostech, vzniklo na našem území až 70 % řádů. Do života řádů i klášterů citelně zasáhly pohromy husitského řádění v 15. století. Dvě stovky klášterů byly zničeny a vypáleny, řeholníci povražďeni. Dalšími ranami pro církevní řády byla postupující protestantská reformace, zlomená až třicetiletou válkou. Dále pak Tridentský koncil v r. 1545, který se zabýval rekatalizací. V 18. století josefínské reformy narušily činnost církevních řádů. Významnou etapou pro církevní instituce bylo 19. a 20. století. Dochází k vývoji ženských kongregací

s charitativním posláním. Řádové sestry plně pracují v nemocnicích, ústavech pro postižené, ve školství atd. Získávají uznání i u nevěřících. V r. 1948 po nástupu nového politického režimu dochází k zásadním změnám v životě a činnosti církevních řádů. Tehdejší vláda zabrala kláštery a donutila odejít řeholníky/řeholnice ze zdravotnických zařízení a nemocnic. Na některých odděleních mohly zůstat jen milosrdné sestry. Vyvrcholením byly politické procesy r. 1950. Bylo obviněno několik významných představitelů církve k dlouholetým trestům odnětí svobody i ortelům smrti. V šedesátých letech se dočkalo oživení několik řádů, kongregací a institucí. Až po listopadu 1989 dochází k navrácení majetku církvi a obnovení všech činností církevních řádů (Dacík, 1998, s. 7-9).

4.1 Rozdělení křesťanských řádů

Dle Dacíka (1998, s. 9-10) obecně členíme řeholní instituce:

Tři základní skupiny:

- a) řeholní instituce mužské – označované za „první řád“
- b) řeholní instituce ženské – označované za „druhý řád“, větev mužského řádu
- c) sdružení laiků – označováno za „třetí řád“ - terciáři

Dle Kutnohorské (2010, s. 17) rozdělujeme ošetrovatelské řády následovně:

- **Církevní** – řádové sestry žijí v kláštorech, akceptují řádový život
- **Rytířské** – vznikaly v době válek, členy jsou rytíři, jejich filozofií je boj za šíření křesťanství a ochrana víry „zabijeme nepřítele, ale zraněné ošetříme“
- **Světské** – členové se hlásili k filozofii založené na pomoci bližnímu svému, žili civilním životem
- **Církevní kongregace** - sdružení více samostatných klášterů jednoho řádu

Základní rozdíl mezi řády a kongregacemi lze spatřovat již v tom, že členové a členky řádu skládají slavné sliby, zatímco členové a členky kongregací a některých ústavů skládají sliby jednoduché a to buď věčné (na celý život, jako u mužských řádů) nebo na určitou dobu.

Řádové sliby jsou tři: slib čistoty, poslušnosti a chudoby. U některých řádů se můžeme setkat i se čtvrtým slibem, který je pro příslušný řád specifický (Dacík, 1998, s. 9).

4.1.1 Církevní řády

Dle Dacíka (1998, s. 3) církevní řády jsou nadnárodní instituce společenského života. Je to zvláštní sdružení lidí, které se řídí určitou řeholí nebo regulí schválenou církví. Jejich členy jsou muži i ženy, kteří si volí tento typ života, skládají řeholní sliby a označují se za mnichy, řeholníky a bratry (mnišky, řeholnice, sestry). Členové žijí podle pravidel daného řádu, při přijetí dostanou nové „řádové“ jméno, z pravidla některého světce. Veškerý čas tráví v kláštorech nebo v konventu, zde se modlí, stolují, pracují a musí být zcela poslušní. V čele každého kláštera nebo konventu stojí představený (opat, abatyše, atd.), v čele celého řádu pak opat primas či generální představený.

4.1.2 Rytířské řády

Nejstarší řády byly řády rytířské, byly zvláštními formami duchovních nebo církevních řádů, jejichž organizace tvořili rytíři-mniši. Tyto řády vznikaly na přelomu 11. a 12. století v kontextu s křižáckými výpravami do Svaté země. Jejich náplní bylo chránit poutníky putující ke Kristovu hrobu a plnit vojenské úkoly spojené s obranou Evropy a Svaté země před nevěřícími a udržet ji v rukou křesťanů západní církve. Protože toto poslání bylo ve středověku plnit v míru složité, musely tyto řády často vstupovat do bojů. Rytířské řády byly důležitým článkem každého křesťanského státu. Hlavně ve východním středomoří, které bylo pod tlakem okolních muslimských států. Pro znak těchto řádů byl charakteristický kříž. Organizace každého rytířského řádu byla odlišná. Postavená na stejném základu. Většinou v čele řádu stál velmistr. Společenství řádu tvořili rytíři, kteří měli vojenskou funkci. Kněží, kteří se věnovali duchovní činnosti. Laici (lidé neurození a nesvěcení), kteří vykonávali druhořadou práci, ošetřovali nemocné apod. Pro členy rytířských řádů byla čest zemřít v boji s nepřáteli Krista. Znamenalo to pro ně vykoupení se z hříchů a získání věčného spasení. Členové skládali sliby chudoby, cudnosti a poslušnosti a k povinnosti ochraňovat Křesťanství před nevěřícími. Za zajaté členy řádů nepožadovali výkupné, nabídli jim přistoupit na jinou víru nebo smrt. Věděli, že když je propustí, zdvihnou meč znovu. Rytířské řády dělíme na rytířské a rytířsko-špitální. Mezi tyto řády patří: maltézští rytíři, templáři, němečtí rytíři, mečovní bratři, řád sv. Ducha. Templáři a johanité se nejvíce proslavili svou odvahou a bojovností (Dacík, 1998, s. 6).

4.1.3 Světské řády

Světské řády byly zakládány již v pozdním středověku většinou panovníky. Byly určeny pouze pro šlechtu a jsou napodobeninami církevních řádů. Mají jednodušší strukturu. Jejich cílem je vyznamenat člena řádu za nejen vojenské úspěchy, a povýšit jej do rytířského stavu. Členové neskládají mnišský slib, nežijí přísným životem v klášteře. Členství v světském řádě je spíše záležitost prestiže a určuje se udělením vyznamenání. Takto vzniklo v 18., 19. a 20. století hodně řádů, které se odvolávaly na tradice církevních řádů. Jejich jediným cílem bylo obohatit se na jejich zakladateli. Dnes světské řády známe jako určité dekorace. Rozdělujeme je na: světské rytířské řády, politické řády, okultní a jiné řády jako např. Řád bílého lva (Dacík, 1998, s. 3).

4.1.4 Církevní kongregace

Kongregace byly vždy řeholní instituce, které sdružovali více řeholí a klášterů dohromady. Členové, na rozdíl od řádů, skládali jen prosté sliby. Byly jen na určitou dobu nebo na celý život. V složených slibech na určitou dobu vždy něco chybělo, proto o těchto kongregacích mluvíme jako o náboženských institucích nebo společenstvích. Rozeznáváme kongregace mužské i ženské. Do jejich poslání zahrnujeme činnost misijní, výchovu mládeže, péči o postižené, vyučování mládeže atd. (Dacík, 1998, s. 6).

4.2 Církevní ošetřovatelské řády

- Řád sv. Lazara Jeruzalémského „Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského“
- Rytířský řád Křížovníků s červenou hvězdou
- Řád milosrdných bratří
- Suverénní řád Maltézský rytířů
- Klarisky
- Alžbětinky – Řád sv. Alžběty Durynské
- Boromejky – Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského

- Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka
- Zdislavky – Česká kongregace sester dominikánek
- Diakonky – Diakonie Českobratrské církve evangelické
- Vincentky – Česká provincie Kongregace Milosrdné sestry sv. Vincence de Paul
- Česká provincie Milosrdných sester Panny Marie Jeruzalémské
- Františkánky – Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka
- Cyrilky – Česká provincie Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje
- Kongregace Sester Těšitelek Božského Srdce Ježíšova
- Česká provincie Kongregace sester premonstrátek
- Kongregace Milosrdných sestry sv. Kříže

4.2.1 Řád sv. Lazara Jeruzalémského „Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského“

Řád nese jméno sv. Lazara. Žil v Bethanii nedaleko od Jeruzaléma, kde jej navštěvoval přítel Ježíš. Za 4 dny po smrti Lazarově, přišel Kristus k jeho hrobu, zavolal na Lazara a ten vzkříšený vstal. Podle tradic se stal Lazar biskupem a mučedníkem na ostrově Kypru. Odtud odplul na jihofrancouzské pobřeží a v Marseille se stal prvním biskupem. Zde také zemřel a byl pochován. V 9. století byly jeho ostatky převezeny do jeho rodné Bethanie a uloženy do hrobu, ze kterého vyšel vzkříšen (Buden, 2002, s. 155).

Řád sv. Lazara patří k nejstarším řádům zabývající se charitativními činnostmi. Hlavní činností řádu bylo šířit křesťanství a pečovat o malomocné a ochořené nakažlivými nemocemi, pro které řád budoval nemocnice tzv. leprosária. Důležitým úkolem řádu byla činnost ekumenická, tj. sblížení všech křesťanských řádů. Lazarité obohatili světové jazyky o nová slova, např. „lazaret“ což znamená ve více jazycích polní nemocnice. Členové řádu se nazývali lazariáni a nebo lazaristé. Vznik řádu nemůžeme historicky přesně zařadit. Údajně prvním lazaretským špitálem pro malomocné bylo leprosarium, které založil Jan Hyrkanus před hradbami Jeruzaléma r. 125 před Kristem za vlády Hasmanovců. Druhá zmínka o vzniku řádu je od krále Jana II. Dobrého z r. 1348. Říká, že řád byl založen v r. 72 po Kristu za vlády císaře Vespasiana. Dále Buben (2002, s. 158) uvádí několik dalších dat zniku řádu. V Jeruzalémě r. 1099 byli

v péči Řádu sv. Lazara tři špitály. Byl to špitál sv. Lazara, špitál Santa Maria Latina, špitál sv. Jana a také ženský špitál sv. Máří Magdalény. Tyto špitály tvořily komplex Jeruzalémského špitálu. Benediktýny byl přebudován a později se stal sídlen Řádu Jana Jeruzalémského. Řád sv. Lazara byl oficiálně uznán r. 1113 papežem Pascalem II (Buben, 2002, s. 158; Plevová, Slowik, s. 30; Historie Řádu, © 20.14).

Příchod Řádu sv. Lazara do českých zemí přesně nedatujeme. Bylo to zřejmě za vlády krále Vladislava II. koncem 12. století, *kdy si vybudoval za městskými hradbami na Zdereze špitál s kaplí sv. Lazara. Králové Václav II. a Jan Lucemburský nadal špitál různými výsadami, které Karel IV. potvrdil. Pohromou pro zderazský špitál sv. Lazara i pro celý řád znamenalo období husitských válek* (Buben, 2002, s. 169 – 171).

Dále řád působil v Kutné hoře, Jindřichově Hradci. V 18. století chtěl hrabě Sporcl na svém panství v Kuksu nad Labem zasvětit sv. Lazaru špitál a kostel za účelem obnovit řád, ale od tohoto záměru upustil (Buben, 2002, s. 169 – 171).

K obnově řádu v českých zemích došlo až r. 1937, kdy byl českým velkopřevorem jmenován Karel VI. knížete ze Schwarzenberku a členy se stali příslušníci nejpřednějších českých šlechtických rodin, řada osobností politického, kulturního a náboženského života (Buben, 2002, s. 169 – 171).

Druhá světová válka zmařila nadějný rozvoj řádu. Někteří členové byli umučeni gestapem a v koncentračních táborech, jiní emigrovali a pracovali v domácím odboji. Za komunistického režimu členové řádu museli znovu odejít do exilu a žili v diaspoře. V r. 1950 byl řád donucen komunistickou stranou ukončit svou činnost, jako většina řádů. Ale rytíři a řádoví kněží pokračovali tajně ve své činnosti, i když jim hrozilo věznění, sledování a mučení. Činnost řádu byla obnovena po listopadu 1989, přesněji 20. dubna 1990 před návštěvou Svatého otce Jana Pavla II. v Praze. V r. 1973 vévoda Brissac podepsal v Paříži „jmenování čtyř nových českých řádových rytířů“, a tím obnovil činnost řádu u nás. Po sametové revoluci 11. 1. 1991 bylo české převorství zaregistrováno ministerstvem vnitra, jeho pravidla byla schválena a všichni členové ze zahraničí byli přeřazeni do českého velkopřevorství v Praze (Buben, 2002, s. 170-171).

Prestiž řádu posílilo i to, že řádový kříž přijali emeritní královéhradecký biskup a titulární arcibiskup Karel Otčenášek (1998) a ostrovsko-opavský sídelní biskup František Lobkowicz (2000) (Buben, 2002, s. 170-171).

V současné době Řád sv. Lazara Jeruzalémského se zaměřuje na lékařsko-charitativní činnost, pomáhá nemocným, trpícím a potřebným, zakládá a podporuje nemocnice v rozvojových ze-

mích, vysílá charitativní konvoje se zdravotnickým materiálem, finanční a zdravotnickou pomocí do míst postižených katastrofami (Buben, 2002, s. 171 -172).

V místech svého působení udržuje ambulanci vozy, záchranné služby, nemocniční vozové parky a pomáhá organizovat sanitní a pohotovostní službu při velkých církevních i světských událostech (Buben, 2002, s. 171 -172).

4.2.2 Rytířský řád Křížovníků s červenou hvězdou

Křížovníci s červenou hvězdou se rozvinuli z českého špitálního laického bratrstva, které založila sv. Anežka Česká v r. 1233 u kostela sv. Haštala v Praze. Vedle patronky sv. Anežky České, která je patronkou řádu sv. Augustína, podle jehož řehole řád žije, uctívá utrpení Krista, sv. Kříže a zvláště jeho Nalezení a Povýšení. V r. 1237 papež Řehoř IX. na Anežčinu žádost toto bratrstvo povýšil na řád se všemi řeholními pravidly. Uznal jim jejich statky, osvobodil od placení papežských poplatků a dalších práv a vzal řád pod ochranu Svatého stolce. Hlavním posláním bratrstva křížovníků je péče o nemocné, chudé a poutníky. Od vzniku řádu hlavní činností bylo špitálnictví a duchovní správa na otevřených farách (Dacík, 1998, s. 14; Jirásko, 1991, s. 35).

Krátce řád pobýval v kostele sv. Petra, v r. 1252 se na dlouhou dobu usadil u Juditina mostu v klášteře a špitále sv. Františka, který řádu přenechala Anežka Česká. S vlastnictvím špitálu získal řád celní právo i povinnost spravovat most. V r. 1253 řád svůj majetek rozvětvil o Dobřichovice, Tursko, Slivenec a Holyň. V r. 1250 Anežka Česká poprosila papeže Innocence IV. o udělení řádu rozlišovacího znamení. Papež tento úkol zadal pražskému biskupovi Mikuláši. Ten r. 1252 přidělil řádu znak červeného kříže a červené hvězdy na černém plášti. Od té doby se řád nazývá Řádem Křížovníků s červenou hvězdou. Později byl řád povýšen na rytířský řád, protože do něj vstupovali stále častěji šlechtici vzdávající se svých statků k užítku chudých (Historie a vývoj řádu, [b.r.]; Plevová, Slowik, 2008, s. 30-31).

V polovině 13. století získal řád špitál sv. Alžběty ve Stříbře, dále v Mostě, v Chebu a Živohošči, v Zembici, ve Svídnici a v Lehnici (Buben, 2002, s. 171 -172).

V sousedním Velkopolsku řád spravoval špitály v Inowroclavi, v Brześci a dále v Krakově a v Sandoměři. V Čechách řád rozšířil svou působnost i do špitálu v Klatovech (1288) (Buben, 2002, s. 138).

Ve špitálech spolu s řádovými bratry pracoval i laický personál a do konce 13. století byly do řádu přijímány i ženy, kdy se řád služeb sester zřekl (Dacík, 1998, s. 14; Buben, 2002, s. 138).

Největší rozmach řádu patřil do doby Karla IV. Řád se podílel na činnosti mnoha špitálů a ústavů a budoval řadu svých komend např. v Praze, Stříbru, Písku, Sušici atd. Po smrti Karla IV. vypukl ve špitále sv. Františka požár. Zničil i kostel a všechny budovy kláštera se všemi cennostmi a právními listinami. Největší pohromou pro řád byli husitské války. Husité vyhnali Křížovníky z Prahy do diaspory na Plzeňsku, Loketsku a Chebsku. Majetek řádu byl vyrabován a mnoho špitálů trvale zaniklo. Po husitských válkách se řád obnovoval téměř sto let (Buben, 2002, s. 139-140).

V 18. století byl řád ohrožen. Císař Josef II. chtěl řád zrušit. Dříve než tak rozhodl, zemřel. Ranou pro řád byl dekret, kterým pruský král Friedrich III. r. 1810 zrušil Křížovníkům slezskou větev. V r. 1832 Křížovníci v Čechách založili první dětskou opatrovnu v Karlíně. Bohužel tím se vývoj řádu ukončil. Se vznikem republiky musel řád omezit své aktivity charitativní a špitální. Zaměřit se na činnost v oblasti duchovní správy. Ve druhé světové válce si nacisté zabrali budovy pražského řádového centra pro potřeby protektorátních úřadů a gestapa. Komunistický režim v r. 1950 opět křížovníky vyhnal z Prahy. Zabavil jejich majetek pro své účely. Jediná komenda, která přežila komunistický útlak v Československu, byla komenda sv. Karla Boromejského ve Vídni. Zde pomáhala českým a slovenským uprchlíkům. Po listopadu 1989 se řád pokusil obnovit tajně zvolený velmistr Sirový, ale 12. 2. 1992 tragický zahynul při autonehodě. Svatý stolec ustanovil řádovou delegátskou správu, která přinesla řádu nový rozvoj a duchovní, hmotnou a personální stabilizaci. Řád postupně opravoval navrácený majetek a kostely a zpřístupnil veřejnosti (Buben, 2002, s. 140-142).

Dnešní hlavní sídlo řádu je v Praze – Staré Město. Příslušníci řádu již nepracují ve zdravotnických zařízeních, ale podílejí se na chodu nemocnice Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Praze a vedou různé sociální programy (Historie a vývoj řádu, [b.r.]; Buben, 2002, s. 142).

4.2.3 Řád milosrdných bratří

Za zakladatele je považován Portugalec Juan Ciudad nazývaný Jan z Boha pro svou lásku k Bohu. Jeho otec byl obchodník s ovocem. Když ovdověl, stal se laickým bratrem františkánů. Jako mladík Jan odešel z rodného domu na cesty, aby poznal svět. Na svých toulkách pra-

coval jako pasáček dobytka, knihkupec. Nakonec vstoupil do armády jako voják, až se dostal do Granady, kde vyslechl kázání Jana z Ávily. Jan se začal kát a nezdravě se chovat, za což se dostal na čtyřicet dní do blázince. Zde na vlastní kůži poznal surové zacházení s nemocnými. Rozhodl se pomáhat nemocným, chudým a potřebným. Ve španělské Granadě si r. 1539 pronajal dům, v němž zřídil špitál pro nemocné a chudé. Buben (2007, s. 357) říká: *Sám opuštěné a nemocné vyhledával, žebřal pro ně jídlo, prádlo i peníze.*

Později špitál rozšířil a přidávali se k němu i jiní původně nepřátelé. Na svahu Gomelez založil další hospitál v budově karmelitánského kláštera. Rozdělil muže a ženy, nemocné třídil dle choroby. Jan sám rád zakládat nechtěl. Granadský arcibiskup Sebastian Ramirez žádal slušné oblékání nejen Jana, ale i jeho společníků. Přidělil kněžské roucho. Brzy na to papež Pius toto bratrské společenství povýšil na řád. Od r. 1572 skládají členové sliby dobrovolné chudoby, ustavičné čistoty, stále poslušnosti duchovního představeného a stálého ošetřování nemocných. Řád milosrdných bratří se rozšířil do mnoha zemí, jedni z nich byli Francie, Itálie, Španělsko a Portugalsko (Plevová, Slowik, 2008, s. 31; Buben, 2007, s. 356-362).

Řád milosrdných bratří do našich zemí byl pozván v r. 1605 poslem Rudolfa II. Karlem z Liechtensteina, který řád poznal v Římě. Toho roku přišli do Valtic řeholníci Gabriel hrabě Farrarský a Jan Křtitel Cassinetti. Do Čech milosrdní bratří přišli až po bitvě na Bílé hoře. Od císaře Ferdinanda dostali kostel a špitál u sv. apoštolů Šimona a Judy. Řád se zapojil r. 1648 do obrany Prahy proti Švédům. Založil další špitály a konventy např. v Novém Městě nad Metují, v Prostějově, na Starém Brně, v Letovicích, ve Vizovicích, ve Vendryni i v Českém Těšíně. Rakousko-česká provincie v r. 1882 měla 15 konventů. Starali se o 930 lůžek s nemocnými. Řád umožňoval svým příslušníkům se vzdělávat a dosáhnout vysokoškolských titulů. V r. 1920 řád v Československé republice spravoval více než 1 200 lůžek. Za okupace nacisty byl řád pronásledován a mnoho členů se dostalo do koncentračních táborů. Spousta příslušníků zahynula. Po válce r. 1947 řád obnovil svou činnost a spravoval 7 nemocnic, 2 chudobince a 1 azyl pro epileptiky. Neblahý dopad měl komunistický režim. Příslušníci řádu byli stíháni a řada z nich odešla do exilu. Po pádu komunismu byl v r. 1991 řádu navrácen majetek ve Valticích, Brně a v Letovicích (Buben, 2007, s. 368-371).

Nemocnice v Brně je dnes pronajímána za symbolický poplatek městu, klášter a nemocnici ve Vizovicích, Prostějově a ve Valticích spravují terciáři. Řád provozuje pouze nemocnici ve Vizovicích (se 60 interními lůžky) a také síť lékáren v Brně, Letovicích a Prostějově. Podílí se i na činnosti nadace Podané ruce pro drogově závislé tím, že jí dal k dispozici svůj dům v Brně (Buben, 2007, s. 368-371).

Řád milosrdných bratří působí v 50 zemích na celém světě. Má více jak 400 center. Neposkytuje jen pomoc nemocným a nemocnicím, ale má svá centra pro mentálně postižené, invalidy, lidi bez domova a přestárlé, pro závislé na drogách. Zakládá střediska s paliativní péčí, pečuje o nemocné s AIDS, s Alzheimerovou chorobou, buduje BabyBoxy, propaguje etické a morální hodnoty. Zapojuje se do světových misí (Milosrdní bratři v Čechách a na Moravě, © 2014).

4.2.4 Suverénní maltézký rytířský řád

Řád maltézkých rytířů se vyvinul ze staršího bratrstva italských kupců z Amalfi, kteří kolem r. 1040 založili v Jeruzalémě při kostele sv. Jana Křtitele špitál pro ošetřování poutníků k Božímu hrobu (Jirásko, 1991, s. 27).

Řád patří k nejstarším křesťanským řádům. Nikdy nepřerušil svou činnost. Vyvinul se v období prvních křižáckých výprav do Svaté země. Žil podle benediktinské řehole. Řídil se heslem „Obrana víry a služba chudým“ (Mikulášová, 2006, s. 13).

V r. 1534 daroval Karel V. johanitům Maltu, jejíž jméno rytíři nesou. Ta se také stala hlavním sídlem velmistra až do r. 1800. Nyní je oficiální sídlo řádu v centru Říma a rezidenci velmistra na Aventinu (Jirásko, 1991, s. 27; Buben, 2002, s. 25).

Po rychlém rozšíření po celé Evropě byl řád administrativně členěn podle zemí (jazyků) do jednotlivých provincií, zvaných převorství (Jirásko, 1991, s. 27).

Maltézký řád při zakládání špitálů podporovalo mnoho šlechticů, proto měl řád majetkové výhody u papeže a celé církve. V 19. století ale ztratil řád své pozemkové državy ve Španělsku, Itálii, Bavorsku, Vestfálsku, Prusku i Rusku (Buben, 2002, s. 25).

Roku 1938 bylo velkopřevorství Čechy odděleno od velkopřevorství Rakousko až do r. 1945, vedle toho zůstalo řádu též velkopřevorství římské, sicilské a benátské. Řád je uznávaný jako suverénní, tj. že představuje subjekt mezinárodního práva nejmenší nezávislý stát na světě a v některých státech má své vyslance (Jirásko, 1991, s. 27).

Členové se řádu zavazují slavnými sliby čistoty, poslušnosti a chudoby. Mohou se ženit a zakládat rodiny, jsou nazýváni profesními bratry a rytíři. Další skupinu členů tvoří laičtí členové, neboli čestní rytíři, kteří slavné sliby neskládají (Jirásko, 1991, s. 27-28).

Hlavními cíli řádu byla služba chudým a nemocným, vykupování zajatých křesťanů z muslimského otroctví, chránit víru, což byla funkce rytířská a vojenská, která spočívala

v ochraně a doprovodu poutníků a v účasti v obranných bojích s muslimskými armádami. Po r. 1187 začaly ve službách řádu působit také ženy – tzv. druhý řád sester Johanitek (Mikulášová, 2006, s. 13).

Řád poskytoval svým nemocným péči v nejvyšší kvalitě. V nemocnicích bylo udržováno čisté prostředí, dbalo se na čistotu prádla, jídlo nemocným bylo servírováno ve stříbrných nádobách a talířích, což byl projev úcty řádu k nemocným. Ve špitálech maltézských rytířů byli nemocní ošetřováni ve skupinách - 6 až 30 nemocných. Nemocní s horečkami a průjmy byli od ostatních pacientů odděleni. Řád ve svých špitálech zaměstnával vzdělané lékaře víry křesťanské, židovské i muslimské. Řád započal činnost záchranné služby svými galérami, které se velmi rychle pohybovaly po moři. Řád vytvořil pro svůj personál tzv. „Pracovní řád pro ošetřovatele“, v němž byly uvedeny pracovní povinnosti ve 23 ustanoveních. Byly tvrdé. Každý velmistry měl právo upravovat povinnosti a udílet tresty za chyby v práci (Mikulášová, 2006, s. 14; Kutnohorská, 2010, s. 20).

Řád začal v Českých zemích působit kolem r. 1158 za vlády Vladislava II., johanitské špitály byly jediným zařízením, kde se nemocní mohli uchýlit a kde jim byla poskytnuta potřebná pomoc i duchovní opora (Jirásko, 1991, s. 28 – 29).

Řád realizoval řádové sanitní vlaky a sanitní služby na evropských bojištích. Za první i druhé světové války řádové sanitní vlaky urazily víc jak milión kilometrů. Převezly statisíce raněných a nemocných. Řádoví lékaři provedli desetitisíce operací, z nichž polovinu provedli v polních nemocnicích. Financoval výstavbu a provoz hospice v Tanturu, čímž se řád vrátil do Svaté země. V padesátých letech 20. století, rytíři i řádoví kněží, navzdory věznění, šikanování a sledování, pokračovali ve svých činnostech. Oficiální zastoupení svými členy české velkopřevorství mělo ve Vídni a v Římě. Maltézští rytíři se do českých zemí znovu vrátili v listopadu 1989, ale oficiálně se tak stalo 20. 4. 1990 v předvečer návštěvy Jana Pavla II. v Praze. (Buben, 2002, s. 23-45).

Dnes se řád věnuje výhradně špitální a ošetrovatelské službě a také organizování a provozu zdravotnických a sociálních zařízení. Velkopřevorství zřídilo v budově bývalého konventu Edukační centrum pro diabetiky, zřídilo vyšší zdravotnickou školu v Praze 2 a dále dohlíží na Českou maltézskou pomoc, která se svými více než dvěma stovkami členů poskytuje zdravotní a ošetrovatelskou službu po celém území České republiky. Cílem řádu je oslava Boha, ochrana víry a Svatého stolce a péče o blaho lidí na celém světě, zejména o nemocné, emigranty, exulanty, utečence, bezdomovce, opuštěné děti, chudobné, postižené přírodními katastrofami či válečnými následky a všechny potřebné (Buben, 2002, s. 46-47).

4.2.5 Klarisky

Řád Klarisek založil jako druhý řád menších bratří sv. František z Assisi r. 1212 na podnět sv. Kláry z Assisi, která tehdy jako osmnáctiletá se rozhodla následovat příklad svého rodáka Františka a jeho druhů. Tajně opustila bohatý rodičovský dům a z rukou sv. Františka přijala chudý oděv. Po krátkém pobytu u benediktinek se usadila v klášteře u sv. Damiána a stala se zde r. 1215 představenou prvního konventu Klarisek. Brzy se k ní připojily další dívky, mezi nimi i její dvě rodné sestry Anežka a Beatrice a po smrti otce i její matka Hortulana. Po svatořečení sv. Kláry přijal řád její jméno a jeho příslušnice se začaly nazývat klariskami. Vlastní pravidla řeholního života sestavená sv. Klárou, byla schválena papežem Inocencem IV. r. 1253 (Jirásko, 1991, s. 112).

Brzy na to se řád a jeho kláštery rozšířily po celé Evropě. Klarisky žily v chudobě, v modlitbách s pojených s odloučených od světa a dodržovaly přísnou klauzuru (Jirásko, 1991, s. 112).

Do českých zemí Klarisky přivedla sv. Anežky Přemyslovna, společně založila v Praze dnešní Anežský klášter, která r. 1234 u tohoto řádu složila řeholní sliby a stala se první abatysí. Další kláštery klarisek v Čechách a na Moravě byly např. v Chebu, Panenském Týnci, Českém Krumlově, Olomouci, Znojmu, Opavě, Brně a jiné. Ale bohužel císař Josef II. je v r. 1782 zrušil. Řád se pokoušel znovu obnovit své konventy v českých zemích, ale příliš dlouhá komunistická doba tomu bránila. Podařilo se to až koncem 20. století. V Brně vzniklo malé společenství žen, které tajně pod vedením františkánů žilo podle řehole sv. Kláry. Teprve v r. 1994 Klarisky svou činnost rozšířily do Štamberka. Mohly se i nastěhovat do svého nového kláštera v Brně – Soběsících (Kutnohorská, 2010; Jirásko, 1991; Klarisky v Českých zemích, © 2008-14).

Z ověřených informací přímo od Řádu Sester Klarisek, že sestry tohoto původně ošetrovatelského řádu, již pracují pouze ve školství jako katechetky.

4.2.6 Alžbětinky – Řád sv. Alžběty Durynské

Řád sv. Alžběty založil sv. František Sarafinský ve 13. století. Alžbětinky jsou původně tzv. „třetím řádem“ sv. Františka z Assisi a měl být určen pro osoby, které žily za zdmi kláštera a řídily se křesťanskými zásadami. Řád nese od 17. století jméno sv. Alžběty Durynské. Založila

jej Apolonií Radermecher z Aachen v Cáchách při městském špitále, spolu s dalšími členkami řádu, které pečovaly o nemocné podle vzoru sv. Alžběty Durynské. Stala patronkou řádu (Staňková, 2003, s. 10; Sestry Alžbětinky, Aktualizováno 15.11.2014).

Svatá Alžběta Durynská se narodila r. 1207, byla sestřenicí sv. Anežky České. Její otec uherský král Ondřej II. byl bratrem Anežčiny matky. Alžběta se od dětství ráda starala o nemocné a chudé. Byla provdána za Ludvíka, lankraběte Durynského. Ve svých 20. letech Alžběta ovdověla. Byla vyhnána z vlastního majetku. Stala se členkou řádu sv. Fantiška Serafinského. V r. 1229 založila v Marburku nemocnici, kde i ona pečovala o nemocné. Zemřela 19. 11. 1231 v pouhých 24 letech. Za čtyři roky byla prohlášena za svatou (Staňková, 2003, s. 10; Sestry Alžbětinky, Aktualizováno 15. 11. 2014).

Hlavním posláním řádu je dodnes péče o nemocné ve špitálech a v nemocnicích, ujímat se opuštěných a nemohoucích, vyučovat ve školách a pečovat o duševní blaho. Do Prahy Alžbětinky přivedla hraběnka Karolína Schonkirchová. Zapojila české šlechtičny do finanční sbírky, aby mohla zakoupit pro řád sv. Alžběty zahrady s domem a kaplí na stráni Slopské. V r. 1722 byl vybudován klášter a řádový špitál Na Slopech, který vedla hraběnka Valštejnová. Na svou dobu byl špitál velmi moderní zařízení, určené jen pro ženy. Špitál překonal Josefínské reformy, kterými zaniklo mnoho klášterních špitálů. O pacientky pečovaly řeholnice spolu se dvěma lékaři. Každá nemocná žena při přijetí byla svlečena, vykoupána, učesána a převlečena do ústavního prádla. Byl sepsán chorobopis a vystaven tzv. „záhlavní lístek“. Byla popsána její nemoc a pobyt v nemocnici. U těžce nemocných sestra prováděla hygiena úst, zubů a očí, seděla u lůžka nemocné, pomáhala, utěšovala a dodávala odvalu. Lůžka byla pravidelně převlékána a pokoje denně myly a větraly. Nemocnice měla i svou vlastní lékárnu (Staňková, 2002, s. 11).

Ve 20. století si řád prošel útrapami obou světových válek. V klášterních nemocnicích řeholní sestry ošetřovaly raněné vojáky pod nacistickým nátlakem. Po r. 1945 zbylo v řádu jen 45 řeholnic. Tragédií pro řád byl komunistický režim. Ten postupně řády likvidoval. V I. etapě r. 1953 polovina sester Alžbětinek byla zavřena do broumovského kláštera a druhá polovina mohla pracovat čtyři roky v nemocnicích. II. etapa r. 1957 uvěznila Alžbětinky broumovském klášteře a v domově důchodců v Brně. Ve III. etapě r. 1960 byl řád Alžbětinek izolován od světa v broumovském klášteře. Sestry pracovaly jako šičky, uklízečky, hospodyně a opatrovaly nemocné sestry. Trpěly zimou i hladem, nesměly z kláštera odejít a neměly žádné finanční prostředky, za práci dostávaly zkažené jídlo a jen nepatrné kapesné. Převratného r. 1989 se dožilo jen šest Alžbětinek. Vrátily do Prahy a začaly znovu budovat konvent sester Alžbětinek.

Dnes řád Alžbětinek pečuje a navštěvuje nemocné ve svých domech. Řeholní sestry pracují jako zdravotní sestry a ošetřovatelky např. v Hospici sv. Alžběty v Brně, v Domově pro seniory sv. Alžběty v Jablůnkově (Sestry Alžbětinky, Aktualizováno 15. 11. 2014).

4.2.7 Boromejky – Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského

Boromejky jsou třetím nejstarší kongregací, kterou založil Richard Chauvenelen ve Francii 17. století ve městě Nancy, kde vznikl první dům sester a špitál. V polovině 17. století v tomto domě ošetřovalo pět dívek nemocné nakažené morem. Patronem kongregace je sv. Karel Boromejský, po němž Boromejky nesou jméno (Jirásko, 1991, s. 129; Staňková, 2003, s. 12).

Od 18. stol. se kongregace postupně rozšířila do Itálie, Německa, Holanska i Rakouska. Hlavním posláním kongregace byla práce v oblasti charity. Sestry pracovaly ve zdravotnických zařízeních všeho druhu (Jirásko, 1991, s. 129).

Boromejky přišly do Prahy na přání pražského univerzitního profesora Aloise Petra Klára. Věřil, že Boromejky budou pečovat o slepé pacienty tak, aby se mohli vrátit do běžného života a měli své uplatnění. Proto z Nancy do Prahy r. 1837 přišly čtyři sestry a založily malou komunitu v ústavu pro nevidomé na Klárově. V r. 1848 Boromejky s podporou Františka Lobkovic a jeho ženy vystavěly klášter s kostelem Karla Boromejského a nemocnici Pod Petřínem – dnešní Fakultní nemocnice pod Petřínem, v r. 1858 vybudovaly kousek od Prahy v Řepích nalezinec pro 400 dětí (Staňková, 2003, s. 12).

Postupně se Boromejky rozšířily po celém území Čech a Moravy. Působily v nemocnicích, sirotčincích, věznicích, v sociálních zařízeních apod. (Staňková, 2003, s. 13).

V r. 1945 za okupace nacisty některé sestry pracovaly ilegálně, byly spojeny s partyzánským hnutím a ve dnech pražského povstání pomáhaly při osvobození a ošetřování raněných a vězňů (Staňková, 2003, s. 13).

V r. 1950 byla kongregace nejpočetnější, ale r. 1952 za nátlaku komunistického režimu musela většina sester odejít z nemocnic. Některé sestry byly uvězněny, další musely pracovat v civilních zaměstnáních. Po sametové revoluci byla činnost kongregace legálně obnovena. V r. 1990 se sestry vrátily do nemocnice Pod Petřínem, která byla r. 1993 zestátněna a předána zpět Kongregaci Milosrdných sester sv. Karla Boromejského (Staňková, 2003, s. 13).

Kongregace vede své členky po staletí k životu evangelia, k následování Pána a trvale usiluje svými činy rozlévat milosrdnou lásku na chudé, nemocné, jakkoliv postižené, opuštěné a zane-

dbané. Nehledá vděk, ani zisk ani uznání světa, ale snaží se účinně milovat všechny lidi, protože je miluje Bůh, který žádá, abychom si vzájemně sloužili a pomáhali (Staňková, 2003, s. 13).

4.2.8 Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka

Kongregace Šedých sester je řád domácí a původní. Založily ji sestry Anna a Marie Plaňonská a Františka Grossmannová v r. 1856 v Praze. Nemohly vstoupit do kláštera a stát se milosrdnými sestrami, proto založily duchovní spolek. Vydělávaly si šitím, bydlely v skromném domě. Navštěvovaly nemocné. Sestry později získaly dům na Malé Straně, k němuž přiléhal kostel sv. Boromeje, byl mateřincem kongregace až do r. 1950 (Staňková, 2003, s. 13-14).

První konstituci kongregace Šedých sester vypracoval František Havránek, příslušník řádu Křížovníků s červenou hvězdou, ve spolupráci s kardinálem Schwarzenbergem (Jirásko, 1991, s. 141).

Hlavním posláním sester byla péče o nemocné, a to nejen v ústavech a nemocnicích, ale i poskytování pomoci nemocným, starým a opuštěným lidem v jejich domech – pečovatelská služba. Členky kongregace vypomáhaly i v duchovní správě a při výchově, zvláště obětavá byla jejich činnost při ošetřování raněných v období válečných (Jirásko, 1991, s. 141).

V sedmdesátých letech 19. století vypukla v Praze epidemie neštovic a cholery. Sestry ošetřovaly často celé rodiny nemocných, ale žádná z nich se nenakazila. V přelomu 19. a 20. století ošetřily více jak 400 nemocných, z nichž více jak 100 bylo chudých. Ve 20. století měla kongregace 11 ústavů s ošetrovatelskou péčí. Kongregace měla své filiální domy v Kralicích, Poďěbradech, Plzni, Mariánských Lázních, Hradci Králové, Klatovech, Sušici, Kolíně atd. (Staňková, 2003, s. 14).

V r. 1948 byl sestrám majetek znárodněn a obsazen ruskými vojáky, v r. 1949 musely sestry odejít z ošetrovatelských škol a musely se vystěhovat i z Bartolomějské ulice v Praze a přenechat své sídlo Ministerstvu vnitra. V r. 1990 byl tento majetek sestrám navrácen. Dnes kongregace Šedých sester působí v klášteře v Lomci u Vodňan a v Praze. Kromě pomoci nemocným a péči o starší a nemocné spolusestry se každá sestra podílí na chodu kláštera (Historie, © 2014).

4.2.9 Zdislavky – Česká kongregace sester dominikánek

Česká kongregace sester dominikánek byla založena v době velké obnovy dominikánského řádu v 19. století z iniciativy olomouckých dominikánů. Spojením laických členek III. řádu a 4 dominikánek české národnosti, povolaných ze Švýcarska, vznikl r. 1889 v Řepčíně u Olomouce první klášter. Patronkou kongregace se stala sv. Zdislava (Jirásko, 1991, s. 144).

Hlavním cílem od založení kongregace byla činnost charitativní a výchova dívek. V ČSR v r. 1948 působily na 30 místech, převážně v ústavech se sociální péčí, ale i obecných, odborných a řádových školách. Zdislavky se odlišovaly od ostatních řádů tím, že mohly chodit v civilních šatech, žít civilním životem, mít své rodiny a pracovat v běžných zaměstnáních. Sdružovaly je složené sliby chudoby, čistoty a poslušnosti a společná setkání. Do řádu často vstupovaly lékařky, doktorky přírodních věd, sestry apod. Zdislavky své členky vzdělávaly jako katechetky. Vyučovaly náboženství, jako farní sestry pomáhaly v kostele, na faře a přicházely za nemocnými do rodin jako ošetřovatelky (Staňková, 2003, s. 15).

Postupně však zájem o tuto práci upadal vzhledem k politické situaci u nás a činnost Zdislavek byla zastavena. Řada z nich postupně absolvovala ošetřovatelskou školu a staly se z nich kvalifikované sestry. Na rozdíl od nich řádových sester nemusely nemocnice opustit, protože nebyly nápadné a chodily mimo službu v civilních šatech (Staňková, 2003, s. 15).

V současné době kongregace sv. Zdislavy působí v hospicích a charitativních domech v Brně, v Jabloném v Podještědí. Zdislavky žijí v komunitách.

4.2.10 Diakonky – Diakonie Českobratrské církve evangelické

Slovo „diakonie“ je odvozeno z řeckého slovesa diakonein, což znamená sloužit a pomáhat. Diakonie byly již v raném středověku a většinou to byly služebnice, jež obsluhovaly u stolu, *později tak křesťané označovali služebníky boží, muže v apoštolské službě* (Staňková, 2003, s. 16).

V 1. století po Kristu vnikly ženské služebnice Ježíše – Diakonky, byly to převážně vdovy a mladé ženy žijící podle mravních zásad, ale brzy toto společenství zaniklo. Diakonie se znovu rozvinuly v 18. a 19. století. Příslušnice se nazývaly evangeličkami. V r. 1833 německý pastor Theodor Fliedner založil pro Diakonky spolek a malou nemocnici s farními sbory, čímž dal základ pro rozvoj dalších středisek Diakonek (Staňková, 2003, s. 16-17).

U nás diakonickou službu podporoval evangelický farář v Krabčicích pod Řípem, kde dodnes existují evangelické sociální ústavy pro širokou veřejnost (Staňková, 2003, s. 16-17).

V r. 1903 byla Česká diakonie oficiálně ustanovena a v r. 1912 získala svůj mateřský dům v Belgické ulici na Vinohradech, odkud poskytovala ošetrovatelské služby v rodinách. Diakonky působily např. v nemocnici v Jilemnici, v Praze Podolí, na Bulovce, ale i sociálních ústavech a sirotčincích. V květnu 1945 Česká diakonie pomáhala ošetřovat nemocné v nemocnici v Kateřinské ulici. Kam byli sváženi ranění vojáci z barikád, repatrianti a první pacienti z koncentračního tábora v Terezíně. V r. 1948 Diakonky odešly do Jánských lázní, aby pečovaly o dětské pacienty po dětské obrně. V padesátých letech diakonky začaly pracovat ve státních nemocnicích. Za svou práci nedostávaly žádnou odměnu. Musely odložit i svůj stejnokroj. Postupně diakonie zanikla. Znovu k obnovení diakonie došlo v devadesátých letech 20. století (Staňková, 2003, s. 16-17).

Dnešní diakonie je druhou největší neziskovou organizací, která poskytuje sociální služby v České republice. Patří pod Českobratrskou církev evangelickou a je součástí mezinárodní platformy Eurodiakonie (O Diakonii, © 2014)

Hlavním posláním diakonie je poskytovat s křesťanskou láskou péči sociální, zdravotní, pedagogickou a pastorační potřebným, slabým, nemocným, opuštěným a ohroženým v důsledku životní situace (Naše hodnoty, © 2014).

Těžiště diakonické práce církve je ve farních sborech. Farní sbory pro tuto křesťanskou službu vyhledávají vhodné pracovníky, ustavují skupiny a pověřují je ke službě. Kde jsou pro to předpoklady, zřizují se v rámci ČCE diakonická zařízení jako střediska různě specializované pomoci potřebným (K historii Diakonie ČCE, [b.r.]).

Diakonie ČCE poskytuje služby 126 registrovaných sociálních zařízení v ČR, mezi které patří i nově zřízené hospice, v nichž pracuje přibližně 1500 zaměstnanců a 1000 dobrovolníků (O Diakonii, © 2014).

4.2.11 Vincentky – Česká provincie Kongregace Milosrdné sestry sv. Vincence de Paul

Vincentky jsou druhou nejstarší kongregací podle papežského práva. Byla založena v Paříži sv. Vincencem de Paula, zakladatelem lazaritů, v r. 1634, ale diecézně byla schválena r. 1655 a potvrzena Apoštolskou stolicí r. 1668. V 17. století se rozšířila i mimo Francii a r. 1832 se trvale usídlila ve Vídni (Jirásko, 1991, s. 128).

Hlavním posláním kongregace je činnost charitativní a výchovná (Jirásko, 1991, s. 128).

Do českých zemí Vincentky přišly z Vídně v r. 1841. Ernestina z Arenberku darovala Milosrdným sestřím pozemky v Pačlavicích na Moravě s podmínkou, aby sestry založily v Kroměříži „filiální dům“. V r. 1845 kongregace založila řádovou nemocnici. Zřídily mateřskou školu a školu ručních prací. Ve svých domech pečovaly o nemocné a chudé. (Sestry v České republice, © 2014).

Po první světové válce v roce 1920 vznikla Česká provincie Milosrdných sester sv. Vincence de Paul v Kroměříži, která byla schválena roku 1922 Svatým stolcem jako autonomní s provinčním domem v Kroměříži. Sestry působily hlavně v nemocnicích, chudobincích, sirotčincích a mateřských školách - ve Strážnici, Frýdku, Kyjově, Ústí nad Orlicí, Lounech, Domažlicích, Jablonném v Podještědí, Pavlovicích, Lednici, Chudenicích a Zdounkách (Sestry v České republice, © 2014).

Za komunistického režimu v r. 1948 byla Milosrdným sestřím, tak jako jiným řádům, znemožňována charitativní činnost. Mnoho sester se uchýlilo do Bílé Vody u Javorníka, kde působí dodnes. Období pronásledování trvalo do r. 1989. V r. 1990 byla sestřím vrácena budova kláštera a nemocnice v Kroměříži, kterou od r. 1993 znovu převzaly pod své vedení. Koncem 20. století Milosrdné sestry působily v mateřských školách ve Veselí nad Moravou a v Předbořicích (Sestry v České republice, © 2014).

Dnes Milosrdné sestry pracují jako zdravotnice v Nemocnici Milosrdných sester v Kroměříži, pečují o seniory v Domově pokojného stáří ve Frýdku-Místku, vyučují náboženství a věnují se mladým lidem, navštěvují nemocné a také konají duchovní obnovy pro dívky a ženy (Sestry v České republice, © 2014).

4.2.12 Česká provincie Milosrdných sester Panny Marie Jeruzalémské

Původ Milosrdných sester P. Marie Jeruzalémské spadá do 13. století, kdy byla založena jako druhý řád německých rytířů s cílem působit při ošetřování poutníků do Svaté země. Řád zanikl v době reformace v 16. století. Jeho obnova jako kongregace Milosrdných sester je spojena s velmistrem řádu německých rytířů arcivévodou Maxmiliánem Josefem, který ji uvedl k životu v Lana v severní Itálii r. 1841 (Jirásko, 1991, s. 131).

Arcivévoda Maxmilián Josef zřídil pro Milosrdné sestry r. 1840 mateřinec v Opavě, r. 1843 v Andělské Hoře, r. 1846 v Bruntále a r. 1856 filiálku opavského mateřince ve Vrbně. Sestry na mnoha místech rozvinuly činnost školskou, charitativní a sociální. Hlavním posláním sester

byla charitativní činnost v nemocnicích, starobincích i sirotčincích a výchově ve školách. Kongregace se rozšířila po celé Moravě a Slezsku např. v Rýžovišti, ve Svitavách atd. V první i v druhé světové válce řádové sestry ošetřovaly raněné a nemocné vojáky na různých místech fronty i v zázemí. 1. listopadu 1938 byl majetek řádu na obsazeném území Čech a Moravy zabaven. Kromě far a klášterů sester byl podroben nucené správě. Několik členů řádu bylo přímo zapojeno do neúspěšného atentátu na Hitlera v r. 1944. Všichni jeho členové byli popraveni, mučeni a vyslýcháni gestapem (Mezníky v historii Řádu Německých rytířů, [b.r.]).

Ostatní řádoví kněží pracovali na farách, sestry dále vykonávaly obětavou službu ve špitálech a nemocnicích (Mezníky v historii Řádu Německých rytířů, [b.r.]).

Vláda komunismu byla pro řád drtivá, řada členů musela emigrovat do Rakouska. Majetek řádu byl konfiskován. Sestry ze všech řádových domů byly převezeny do Opavy. Odtud byly nuceně umísťovány na různá místa, kde vykonávaly práci v nemocnicích (Mezníky v historii Řádu Německých rytířů, [b.r.]).

Po r. 1989 Řád legalizoval svou činnost v českých zemích. Centrem jeho působení se stává Opava jako sídlo českého provinciála a představené řádových sester. Sídlem familiárů se stal Bruntál. Řád se snaží svou činností naplňovat smysl svého hesla „Léčit a pomáhat“ (Současnost řádu v ČR, [b.r.]).

Pečovatelská služba v Bruntále zajišťuje odbornou ošetrovatelskou péči v domácím prostředí nemocných. Půjčuje kompenzační a rehabilitační pomůcky a poskytuje sociální služby. Služby jsou prováděny zdravotními sestrami (Současnost řádu v ČR, [b.r.]).

4.2.13 Františkánky - Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka

Kongregace byla založena 15. 3. 1886 v Brně Bernardinou Hoškovou a brněnským biskupem Františkem Bauerem (Jirásko, 1991, s. 143).

Velkým dobrodincem mladé kongregace se stal prezident Červeného kříže hrabě Felix Vetter z Lille (Jirásko, 1991, s. 143).

Od vzniku se kongregace věnovala péči o nemocné v rodinách a nemocnicích např. u sv. Anny v Brně. Za První světové války sestry Františkánky působily ve vojenských lazaretech, ale i přímo na bojištích v Polsku, Rusku a Itálii. Františkánky patřily do r. 1920 pod spolek Červeného kříže. Po jeho zrušení se osamostatnily a svou činnost rozšířily do celé Moravy a Čech. Hlavním sídlem Františkánek byl od r. 1890 brněnský klášter s kostelem Svaté Rodiny. Kon-

gregace dále měla své mateřské školy v Pozořicích a v Niederhollabrunu v Rakousku, vlastnila sociálně zdravotní dům ve Velkém Újezdě a v r. 1936 založila dvě ošetrovatelské školy v Brně a Jihlavě. Sestry zde vyučovaly budoucí zdravotní personál. Totalitní režim sestrám zakázal pracovat v nemocnicích, proto sloužily v domovech důchodců a ústavech pro mentálně postižené. V r. 1958 se sestry musely přestěhovat do Lechotic u Znojma. Do Brna se vrátily až po sametové revoluci. Postupně opravily navrácený majetek a znovu otevřely Církevní střední zdravotní školu v Brně (1990). Zřídily domov mládeže pro žákyně střední školy (1993), kostel Svaté Rodiny (1992). Nakonec byly opraveny budovy kláštera, kam se sestry přestěhovaly (1994) (Společenství, Historie, [b.r.]).

V těchto zařízeních sestry pracují a podílí se na formování mladých lidí v duchu křesťanských zásad. Klášter v Brně se tak opět stal mateřským domem celé kongregace (Společenství, Historie, [b.r.]).

4.2.14 Cyrilky – Česká provincie Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje

Kongregace byla zřízena z původně laické cyrilometodějské družiny, kterou založil spolek katolických moravských učitelek. Je to jediná ženská apoštolská kongregace, která vznikla na českém území. Přípravou ustanovení kongregace byl pověřen papežskou stolicí Msgre Dr. Jan Šrámek, ministr ČSR, r. 1927, vlastní zakladatelkou se stala Marie Růžena Nesvadbová. Vznik kongregace byl potvrzen formálním dekretem olomouckého arcibiskupa v r. 1928 (Jirásko, 1991, s. 146).

Kongregace má kořeny na Velehradě. Kde v 9. století působili slovanští apoštolové sv. Cyril a Metoděj. Zde mělo být původně hlavní sídlo sester Cyrilek. Založení nové kongregace po první světové válce nebylo lehké. Byla to doba plná nepokojů. Nakonec se to cílevědomé a houževnaté Marii Růženě Nesvadbové, podařilo za podpory Msgre Dr. Jana Šrámka. Marie Nesvadbová se stala generální představenou. Pod jejím vedením se kongregace rozvíjela v oblasti výchovy a charity. Matka Marie se zasloužila o vybudování gymnázia s internátem pro dívky v Brně, zřízení mateřské školy, domovů důchodců s pečovatelskou službou. Podílela se i na rozšíření kongregace na Slovensko. Sestry Cyrilky se zasvěcovaly Bohu sliby poslušnosti, chudoby a čistoty. Zavazovaly se ke společnému životu a apoštolským posláním sblížovat křesťany a pokračovat v odkazu svých patronů sv. Cyrila a Metoděje. Komunistický režim měl na kongregaci velký dopad tak jako na jiné církevní společnosti. Majetek byl sestrám zabrán. Sestry mohly pracovat pouze v ústavech sociální péče pod přísným dozorem. Po dosažení dů-

chodového věku musely odejít do centralizačního tábora v Bílé Vodě (Kořeny kongregace, © 2014).

Krátký zlom nastal v letech 1968–1971, kdy bylo možné přijímat řeholní dorost, a sestry se mohly zapojit do pastorace. V té době působil na Velehradě-Stojanově ThDr. Reginald Dacík OP (1907–1988), duchovní otec, rádce a reformátor sester v duchu II. vatikánského koncilu, který přepracoval stanovy a směrnice a po zkušební doby byly nazvány Konstituce a Direktář Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje schváleny Posvátnou kongregací pro řeholníky a sekulární instituty dne 25. března 1982. Až po r. 1989 se mohly sestry Kongregace vrátit zpět ke svému poslání a činnosti. V r. 1993 se Kongregace rozdělila na Českou a Slovenskou provincii a od r. 1997 působila též na jihovýchodní Ukrajině, kam sestry přešly po dvouletém působení v Rusku (1995–1997) (Kořeny kongregace, © 2014).

Dnes Cyrilky působí v Brně jako učitelky, vychovatelky a ekonomky na Cyrilometodějské církevní základní škole a Cyrilometodějském gymnáziu a střední odborné škole pedagogické. Od r. 2012 zde jedna sestra vykonává službu pastorační v psychiatrické nemocnici. Na Velehradě se sestry starají o řeholní dům. Pečují o své sestry důchodkyně. Na Velehradě - Stojanově sestry spravují exercičního domu. Působí zde jako katechetky, zdravotní sestry u lidí s mentálním postižením, sakristiánky nebo aranžérky květin (Kořeny kongregace, © 2014).

4.2.15 Kongregace Sester Těšitelek Božského Srdce Ježíšova

Kongregace Těšitelek vznikla r. 1914 v Brně, její zakladatelkou byla Růžena Barbora Vojtěchová a biskup Pavel Huynem a papež Benedikt XV. ji v r. 1915 schválil (Jirásko, 1991, s. 148).

Hlavním posláním sester se stala péče o nemocné v soukromých domech, kterou později rozšířily i do nemocnic a domovů důchodců (Jirásko, 1991, s. 148).

V r. 1916 byl založen v Brně první mateřinec kongregace. Protože sester v kongregaci přibývalo, byl v r. 1924 vybudován klášter v Rajhradě. Postupně se z Brna kongregace rozšířila na čtrnáct míst na území Čech a Moravy. Za první světové války sestry pomáhaly ošetřovat raněné vojáky ve vojenských lazaretech. V r. 1950 byly vládou filiální domy zrušeny a sestry svezeny do Rajhradu. Odtud je vozily do továren a na okolní pole, kde musely tvrdě pracovat. V zimě sestry zpracovávaly ovoce a zeleninu pro podnik Fruta. Pak klášter v Rajhradě obsadila Československá armáda. Klášter devastovala až do roku 1991. Za komunistického režimu sest-

ry kongregace pracovaly v odlišných továrnách v pohraničí – v Nejdku, v Rudníku a v Lovosicích. V Teplicích vystřídalily sestry Těšitelky německé Křížové sestry a dočasně pracovaly v některých sociálních ústavech v Bystřanech pod Doubravou u Teplic a na psychiatrii v Černovicích u Brna. Po sametové revoluci se sestry Těšitelky vrátily zpět do Rajhradu, začaly renovovat a opravují jej dodnes. Dnes sestry Těšitelky nejen spravují klášter Rajhrad, kde většina sester dožívá. Pomáhá opuštěným lidem, dávají duchovní podporu umírajícím v hospici sv. Josefa, starají se o své nemocné sestry. Mladší sestry pracují v Domově pro seniory – Dům Matky Rosy, i v hospici, vyučují a vychovávají mládež k víře. Mimo jiné má kongregace své řeholní domy v Brně a v Praze (Dějiny Kongregace sester Těšitelek BSJ, [b.r.]).

Sestry se podílejí především na doprovázení umírajících a zprostředkování svátostí. Mobilní hospic sv. Jana také sídlí v objektu Rajhradského kláštera. Poskytuje domácí hospicovou péči onkologicky i neonkologicky nemocným pacientům v závěrečné fázi života (Dějiny Kongregace sester Těšitelek BSJ, [b.r.]).

4.2.16 Česká provincie Kongregace sester premonstrátek

Kongregace sester premonstrátek je jednou z větví v premonstrátské duchovní rodiny, která byla založena r. 1902 na Svatém Kopečku u Olomouce strahovským premonstrátem Vojtěchem Frejtkou, zde byl r. 1931 také vybudován nový mateřinec a později exerciční dům. (Jirásko, 1991).

Premonstrátky žijí podle řehole sv. Augustina. Nepodléhají přísné klauzuře, proto se zabývají i pracemi na farách. Pečují o nemocné apod. Řídí se konstitucemi sv. Norberta a II. vatikánského koncilu schválené 11. října 1987. Kongregace vede sestry k zachování slibů, k čistotě zasvěcené k Bohu, chudobě a poslušnosti plnit kontemplaci a apoštolskou práci. Původní sídlo sester Premonstrátek byl klášter na Svatém Kopečku. O založení se zasloužila generální matka představená Bronislava Marie Večerková r. 1930 a posvětil jej tehdejší olomoucký arcibiskup Leopold Prečan. Bohužel v padesátých letech musely sestry odtud odejít. Budovy stát poskytl základní škole pro děti nevidomé a se zbytkem zraku. Svůj majetek na Svatém Kopečku Premonstrátky dostaly zpět až r. 1991, na vlastní náklady začaly sestry klášter rekonstruovat a opravy probíhají dodnes (Kongregace sester premonstrátek, Aktualizováno v říjnu 2010).

V r. 1939 byla kongregace rozdělena na dvě provincie – českomoravskou (Olomouc Svatý Kopeček) a slovenskou (Vrbové) a v této podobě existují dodnes (Jirásko, 1991).

Dnes sestry Premonstrátky pracují a duchovní službu poskytují v Domově pro seniory sv. Norberta na Svatém Kopečku v Olomouci.

4.2.17 Kongregace Milosrdných sestry sv. Kříže

Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže byla založena r. 1856 kapucínem P. Theodosiusem (Antonín Kryšpín) Florentini, spoluzakladatelkou byla Marii Terezii Schererovou ve Švýcarsku (Jirásko, 1991, s. 136).

Byla to doba velké bídy a společenských změn. P. Theodosius i přes svůj odpor k válkám a revolucím se rozhodl, krátce po kněžském svěcení, bojovat proti sociální a mravní bídě, za což byl stíhán. Uprchl do Alsaska, odkud se po několika měsících vrátil do Švýcarska. Založil v Altdorfu institut Školských sester sv. Kříže, mezi které se připojila Marie Terezie Shererová. O nemocné a chudé bylo velmi málo postaráno. V r. 1850 založil P. Theodosius první nemocnici, o její vedení požádal Marii Terezii Shererovou. Později otec Theodosius vybudoval Křížovou nemocnici Churu. Získal usedlost v Ingerborhu ve Švýcarsku, která se stala mateřincem Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže. Odtud se kongregace rozšířila po celé Evropě (Dějiny kongregace, © 2014).

V roce 1860 P. Theodosius koupil továrny na sukno v Horním Litvínově. Sestry se měly podílet na jejím vedení. Při továrně založily malou nemocnici, školu pro děti dělníků. Záměr se Marii Terezii Shererové nepodařilo uskutečnit (Dějiny kongregace, © 2014).

Do českých zemí uvedla sestry hraběnka Luisa Šternberková, z jejíž pomoci zřídily první dům v Malenovicích u Zlína r. 1872, a od r. 1874 byly činné již i v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (Jirásko, 1991, s. 136).

Po smrti Marie Terezie Shererové počet sester narůstal, protože sestry chtěly a cítily, že musí v jejím odkazu pokračovat a udržovat činnost kongregace (Dějiny kongregace, © 2014).

Vznikala nová společenství ve střední a východní Evropě, ale také v Indii, USA, Číně a na Taiwanu, později v Brazílii, Burundi a Ugandě, v ruském Permu. Největšího počtu členek dosáhla kongregace v r. 1940 (Dějiny kongregace, © 2014).

Vývoj institutu poznamenala 2. světová válka, po níž musely z republiky odejít české sudetoněmecké sestry. Ty později založily bavorskou provincii (Dějiny kongregace, © 2014).

Po r. 1950, kdy byly sestry integrovány v Bohosudově, pracovaly v továrnách, např. při výrobě sanitního skla v Teplicích, ve šroubárnách ve Vrchoslavi, závodech Fruta, Tepor v Bohosudově. Protože o budovu v Bohosudově projevovalo zájem vojsko, byly sestry v r. 1951 státními úřady rozděleny na různá místa. Nejmladší členky do nemocnic a punčochárny ve Vansdorfu, starší sestry do Vidnavy a Bílé Vody. Zbytek sester byl umístěn do ostatních továren v českém pohraničí (Krátká, Kutnohorská, Cichá a kol., 2011, s. 90).

Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže se řídí a žije chudě a radostně podle řehole III. fran-tiškánského řádu. Sestry pracují a pomáhají s láskou a ochotou chudým, nemocným a trpícím v nemocnicích, sirotčincích, v domovech důchodců, sociálních ústavech. Učí ve školách a vychovávají mládež. Účastní se misijní práce. Ve válkách jako ošetřovatelky pečují o raněné a nemocné vojáky (Jirásko, 1991, s. 136).

Základem jejich spirituality je tajemství smrti a mrtvých vstání (Jirásko, 1991, s. 136).

Dnes Milosrdné sestry sv. Kříže hledají nové cesty k lidem, přijímají nové úkoly při doprovázení nemocných a umírajících, při poskytování duchovní podpory, při sociálních i vzdělávacích otázkách všech lidí. Žijí v duchu P. Theodosia: „Co je potřeba doby, je vůle Boží“ (Dějiny kongregace, © 2014).

I. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODIKA PRÁCE

V bakalářské práci realizujeme kvalitativní výzkumnou metodu.

Kvalitativní výzkum pracuje s malým souborem respondentů bez nároků na statistickou reprezentativnost. Používá metody jako hluboké individuální rozhovory, skupinové rozhovory apod. může to být výzkum týkající se života lidí, příběhů jejich života, chování, ale také chodu organizací nebo vzájemných vztahů (Bártlová, Sadílek, Tóthová, 2005, s. 13).

Obvykle se kvalitativní výzkum provádí dlouhodobým a intenzivním stykem s prostředím nebo životními osudy. Tyto osudy se často týkají člověka samotného, skupiny lidí nebo společnosti. Kvalitativním výzkumem neodkrýváme odlišnosti člověka, ale objasňujeme přirozený život vybraných lidí (Bártlová, Sadílek, Tóthová, 2005, s. 17-18).

5.1 Výzkumný cíl

1. Zjistit, které církevní řády poskytují v rámci České republiky ošetrovatelskou péči.
2. Zjistit, zdali a jak se lišila práce civilní a řádové sestry v době její aktivní činnosti.

5.2 Metoda výzkumu

K vytvoření přehledu církevních organizací působících v ošetrovatelském oboru a míst působnosti používáme metodu analýzy dokumentů. Rozesíláme dopisy emailovou poštou na příslušné netové adresy církevních organizací (Příloha III). Získané informace od církevních organizací zaznamenáváme v tabulce (Tabulka 1).

K získání informací pro další cíle používáme formu kvalitativního průzkumu prostřednictvím rozhovoru. Využitá metoda obsahuje předem připravené otázky, na které respondentky odpovídají. Otázky zaměřujeme na vzdělání, profesi, životní zkušenosti a rodinu. Pořadí otázek neměníme. Získané informace přepisujeme dle kladených otázek.

5.3 Charakteristika respondentů

Výběr respondentů je záměrný. Respondentky jsou civilní sestra ve věku 75 let a řádová sestra ve věku 79 let. Civilní sestru navštěvujeme v jejím rodinném domě ve Fryštáku a řádovou sestru v klášteře České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže v Kroměříži.

Výběr civilní sestry je pro nás snadný. O rozhovor žádáme sestru obvodní lékařky v našem bydlišti ve Fryštáku, která stále, i přes svůj důchodový věk, u ní pracuje. Vysvětlujeme jí náš požadavek a domlouváme si s ní termín uskutečnění rozhovoru.

S výběrem řádové sestry nám dopomáhá provinční představená České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže v Kroměříži, se kterou jsme v písemném i telefonickém kontaktu. Rozhovor s řádovou sestrou této kongregace uskutečňujeme v předem dohodnutém dnu i čase v nynějším bydlišti sestry, klášteře České provincie Kongregace Milosrdných sester v Kroměříži v ulici Koperníkova 1446/3.

Z důvodu zachování anonymity a odlišení respondentů volíme označení iniciály jmen. Pro civilní sestru FO a pro řádovou sestru AB. Kontakt a spolupráce s oběma sestrami je velmi dobrý. Rozhovory nás obohacují o nové a cenné informace.

Sestra FO (Obrázek 1)

Má 75 let. Bydlí sama v rodinném domě. Děti s rodinami ji často navštěvují. Sestra FO je velmi vstřícná, obětavá, oddaná, příjemná žena a ochotná nám odpovídat na všechny naše otázky. Celý život pomáhá nemocným, a když jí někdo požádá o pomoc, neodmítne. Vzpomíná na svůj život s úsměvem a radostí. Když vzpomene na zemřelého manžela, zesmutní. Je ráda, že se může zapojit do naší práce a ochotně nám pomáhá při získávání dalších informací.

Sestra AB (Obrázek 2)

Je ve věku 79 let. Žije a bydlí v klášteře České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže v Kroměříži. Sestra AB je na svůj věk velmi fyzicky i mentálně aktivní, velmi optimistická i milá. Celý život se věnuje ošetrovatelské péči. V mládí jako zdravotní sestra a poté zralá žena, řádová sestra. Na všechny naše otázky nám ochotně odpovídá. Občas odvede řeč jiným směrem, a pak se opět sama k tématu otázky vrací. Nejčastěji vzpomíná na svou nedávno zesnulou maminku.

5.4 Organizace šetření

K získání informací o činnosti církevních ošetrovatelských řádů nejprve z dostupných písemných materiálů a literatur nastudujeme, které církevní řády v ošetrovatelském oboru působí. Oslovíme celkem 17 církevních organizací, které se zabývají ošetrovatelskou péčí. Jelikož se

nám zpět vrací jen polovina odpovědí, znovu, tentokrát telefonicky, kontujeme neozývající se církevní organizace. Nakonec se nám schází 13 zpětných odpovědí. Ze získaných informací vytváříme přehlednou tabulku (Tabulka 1).

V práci používáme některá slova, která mají církevní charakter. Pro jejich vysvětlení jsme vytvořili Terminologický slovník (Příloha VII).

K šetření práce civilní a řádové sestry nejdříve vytvoříme otázky. Jelikož respondentkami jsou civilní a řádová sestra, některé otázky od sebe odlišujeme (Příloha I, Příloha II). Otázky zaměřujeme na vzdělání, bydliště, profesi, rodinu, životní zkušenosti. Realizujeme dva rozhovory, které si předem domluvíme na určitý den a čas. Oba rozhovory uskutečňujeme v místě bydliště sester, pro ně v nejpříjemnějším prostředí. Rozhovory zaznamenáváme na magnetofonový pásek. Na přání obou sester obě nahrávky rozhovorů využijeme jen pro účel dalšího zpracování a přepsání.

6 ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ

Získané informace používáme pro zpracování výsledků. Zpětné odpovědi od církevních řádů zaznamenáváme do tabulky (Tabulka 1) dle pojmenovaných sloupců: Přesný název řádu/organizace, místo působení, oblast působení v ošetrovatelském oboru a jiné, doba působení (Tabulka 1). V řádcích odlišujeme barevně od sebe jednotlivé církevní organizace pro jejich lepší přehlednost. Do tabulky uvádíme některé řády, které popisujeme v teoretické části práce jako ošetrovatelské řády, ale zpětných informací se dovídáme, že tyto řády již neposkytují ošetrovatelskou péči, ale působí např. ve školství.

Informace získané z rozhovorů přepisujeme podle pořadí dotazovaných otázek. Všechny odpovědi ponecháváme tak jak nám jsou sděleny, nebo je mírně upravujeme, aby všechny informace byly zachovány. Odpovědi, které jsou odpovězeny mimo předmět zkoumání, nezahrnujeme do práce, protože se netýkaly daných otázek. Pro lepší přehlednost rozhovorů u respondentek používáme výše uvedené iniciály a tazatele označujeme, jako T.

6.1 Rozhovor s civilní sestrou (Obrázek 1)

Rozhovor s civilní sestrou FO konáme se ve středu 10. 12. 2014 v 17 hodin odpoledne. Před zahájením dialogu stručně sestře FO objasňujeme připravené otázky a požádáme ji o podpis na „Žádost o umožnění dotazníkového šetření“ (Příloha IV). Celý rozhovor uskutečňujeme v příjemně vyhřáté místnosti jejího domu, kde nejsme rušeni. Po skončení rozhovoru sestra FO zavzpomíná i na prohřešky svých dětí a zážitky z dovolených. Na oplátku pokládá pár otázek týkajících se rodiny a soukromí tazateli. Dává nám ústní souhlas k zveřejnění její fotografie v naší práci. Rozhovor ukončuje návštěva její dcery a vnoučat.

T: Jak se jmenujete, kdy a kde jste se narodila, odkud pocházíte a kde bydlíte?

FO: „Jmenuji se FO, pocházím ze Starého Hrozenkova, narodila jsem se v roce 1940 ve Vápenicích u Uherského Hradiště a bydlím od roku 1960 ve Fryštáku.“

T: Jaké zaměstnání měli vaši rodiče?

FO: „Tatínek pracoval v kamenolomu jako dělník, protože tam, kde jsme bydleli, žádné jiné práce nebylo. Maminka nepracovala, byla v domácnosti, starala se o náš domek a nás děti, protože jsem měla další tři sourozence. Byla nás plná chalupa a my děti jsme musely mamince pomáhat.“

T: Chtěla jste být vždy zdravotní sestrou?

FO: „Ne. Jako dítě jsem chtěla být kadeřnicí. Bavilo mě stříhat vlasy a zaplétat copy. Dobře jsem se učila a moji rodiče si přáli, abych šla studovat odbornější školu.“

T: Co vás motivovalo k tomu, stát se zdravotní sestrou?

FO: „Naše rodina a hlavně maminka, která byla velmi soucitná. Vedla nás děti, abychom pomáhaly lidem slabým a nemocným. Ale mým hlavním podnětem, jít na zdravotnickou školu, bylo rozhodnutí mé spolužačky a nejlepší kamarádky ze základní 8leté školy, které se toto povolání líbilo. Mně také, a proto jsme šly na zdravotní školu spolu.“

T: Souhlasili rodiče s vaším rozhodnutím stát se zdravotní sestrou?

FO: „Ano. Rodiče byli moc rádi, že jsem šla na „zdravku“. Maminka byla mým rozhodnutím nadšená. Všude se chválila, že budu sestřičkou v nemocnici. Řekla bych, že byla na mě hrdá. A tatínek byl taky moc rád.“

T: Jakou školu jste studovala, a ve kterém městě to bylo?

FO: „V Uherském Hradišti v roce 1954. Bylo mi tehdy 14 let. Škola sídlila v areálu nemocnice, kde jsme také bydlely na internátě. Byly to budovy, jaké měli vojáci, dlouhé a nízké. Hned na začátku studia jsem mohla požádat o stipendium, které dělalo 120,- Kč. Tuto školu jsem měla studovat 4 roky. V té době se o nemocné staraly řádové sestry, ale tehdejší komunistický režim chtěl v nemocnicích studované sestřičky. A z těchto důvodů v roce 1956 - 1957 tyto „jeptišky,, tak se jim říkalo, hromadně odsunuli do klášterů. Tuším, že to bylo na Bílou horu. V nemocnici v Hradišti chyběly sestry a to byl důvod, proč nám naše studování zkrátili o rok. Musely jsme co nejdříve nahradit scházející sestry.“

T: **Jezdila jste často ze školy domů, měla jste to daleko?**

FO: „Domů jsem jezdila každý víkend. Protože jsem to měla víc jak 40 kilometrů, musela jsem jet autobusem i vlakem. Stálo mě to 4,- Kč. Někdy to cestování nebylo příjemné. V zimě jsme se na zastávkách s holkami nazmrzaly, než nám přijel autobus nebo vlak. Za mých mladých let bývaly jiné zimy, než jsou teď. Sněhu bývalo po kolena a mrzlo víc jak 20 stupňů pod nulou.“

T: **Jak probíhala vaše výuka, měla jste i nějakou praxi?**

FO: „Předměty jsme měly snad podobné, jaké jsou teď. Měly jsme český jazyk, matematiku, latinský a ruský jazyk, ošetrovatelské techniky a tam patřily všechny obory – chirurgie, interna, oční, krční atd. Jeden týden jsme měly vyučování ve škole a druhý týden praxi. Naše škola pořádala s průmyslovou školou různé společné akce, jako byly plesy, Majáles nebo kopaná.“

T: **Vzpomínáte na některé učitele ráda nebo nerada? A proč?**

FO: „Vzpomínám. Učily nás profesorky i doktoři a na ošetrovatelské postupy jsme měly instruktorku, která měla nižší vzdělání. Dodnes si vzpomínám na paní profesorku Eimanovou, která nás měla na češtinu. Co ta všechno věděla o českém jazyce a o historii a ráda také zpívala staročeské písničky. Moc ráda jsem ji poslouchala, když nám vyprávěla nebo zpívala. Některé písničky si pamatuju dodnes. Někdy se mi stane, že mi hlavou proběhne nějaká melodie lidové písničky, kterou paní učitelka zpívala a začnu si ji sama prozpěvovat.“

T: **Když jste přišla poprvé na praxi do nemocnice, jak na vás působilo tamní prostředí?**

FO: „Praxi jsme měly na interním a chirurgickém oddělení. Dodnes si na ten pocit vzpomínám, ale nedokážu jej přesně popsat. Byl to pocit úcty, soucitu a pokorného přístupu k těm nemocným. Asi tak nějak si vzpomínám na ty sestřičky a doktory, kteří nás tam vedli a ukazovali všechno, co máme dělat okolo pacientů.“

T: Jak vypadala vaše závěrečná zkouška? Jaké jste měla maturitní předměty?

FO: „Předstupovaly jsme před komisí učitelů, tak jako asi dnes. Předpokládám. Z předmětů jsme měly povinný český jazyk, matematiku, ruský jazyk, ošetrovatelské techniky a nepovinně jsme si mohly zvolit latinu. Praktická zkouška trvala dva dny v nemocnici na oddělení interny a chirurgie. Dostaly jsme každá na starost své pacienty, u kterých jsme dělaly všechno, co bylo třeba. Prováděly jsme všechno od ranních toalet, přes jídlo, převazování ran a podávání léků. Pamatuji si, že nám pacienti i pomáhali. Jeden dokonce, kterého jsem měla na starosti, mi potichu napovídal, když jsem mu převazovala nohu. Díval se na mě totiž pan doktor a mně se třáslly ruce. Trošku jsem zmatkovala. Jak jsem byla nervózní, nevěděla jsem, kde co mám. Tak mi ten pacient potichu radil.“

T: Byla pro vás tato zkouška náročná?

FO: „Těžké to nebylo, ale pamatuji si, že jsem měla provést u pacienta odběr na obsah žaludečních šťáv. Tenkrát se to dělalo tenkou hadičkou, která se zaváděla do žaludku přes pusku a krk. Viděla jsem to dělat, ale poprvé jsem to sama dělala až při zkoušce. Ten pacient nechtěl moc spolupracovat, byl nevrlý, nadával a chtělo se mu zvracet. Víím, že mi to dalo moc práce, než se mi to povedlo a dokonce mě sestřičky nakonec pochválily.“

T: Mohla jste si vybrat, kde budete po ukončení školy pracovat?

FO: „Nemohla. Každá z nás dostala umístěnku na pracoviště i nemocnici, kde musela odejít pracovat. Ale mým velkým přáním bylo zůstat v Hradišti. Vůbec mě ani nenapadlo, že by se mi mohlo toto moje přání vyplnit. Toužila jsem po tom tolik, a snad jsem měla i velké štěstí, že mé přání bylo nakonec vyslyšeno a já jsem v 17 letech nastoupila do nemocnice v Uherském Hradišti na chirurgii do ambulance. Jenže ambulance sousedila s operačními sály a primář Kudláč si vybíral k sobě nové sestřičky, což nebylo jen tak. Jednu moji spolužačku odmítl s tím, že je moc malá a drobná. Ne, že bych byla pevnější, ale nakonec si zvolil mě, a tak jsem se dostala na místo instrumentářky. Tady jsem pracovala dva roky. Pak jsem musela z rodinných důvodů odejít do Zlínské nemocnice. Tam mě taky přijali na chirurgii, ale na standartní oddělení. Byly jsme s holkami moc dobrá parta, ale na Uherské Hradiště jsem vzpomínala často a ráda. Ve Zlíně jsem sloužila taky jen pár roků. Zamilovala jsem se, vdala a pak šla na „mateřskou“. Po mateřské dovolené se mi naskytl záskok v dětské ordinaci u nás

ve Fryštáku, protože sestřička, která tam pracovala, šla taky na mateřskou dovolenou. Jenže zanedlouho jsem znovu otěhotněla a musela jsem odejít.“

T: Pamatujete si na svůj první plat?

FO: „Moje první výplata? To bylo zajímavé. Když jsem měla svou první výplatu v ruce, cítila jsem se jak největší boháč. Samozřejmě jsme to šly s holkami hned oslavit do cukrárny a koupila jsem si, tuším, šátek. Vydělávala jsem si 520,- Kč, ale postupně se mi plat zvýšil na 1060,- Kč.“

T: Musela jste se v zaměstnání vzdělávat? Navštěvovala jste nějaké kurzy, semináře nebo měla sestru školitelku?

FO: „To v žádném případě. Žádnou školitelku jsem neměla. Hodili mě do vody a plav, jak se říká. Všechno jsem se musela naučit z paměti při práci od zkušených kolegů a kolegyně. Když jsem něco popletla, dokázali to dát doktoři patřičně najevo. Někdy i háky letěly vzduchem. Ale já jsem se nedala. Jednou jsem doktorovi hned na začátku směny řekla, jestli bude na mě křičet, tak uteču. Usmál se a naše spolupráce pak byla o to příjemnější. Dokonce pan doktor vtípkoval. A když jsem ještě pracovala ve Zlínské nemocnici, tak jsme měly každý měsíc povinné semináře, na kterých jsme se dozvíдалy všechny novinky ze všech zdravotnických oborů. Musely jsme na ně povinně chodit a ještě jsme musely každá z nás vypracovat nějaký politický referát, ze kterých nás zkoušeli. Někdy jsme se tomu i smály.“

T: Jak vypadala vaše první uniforma?

FO: „První moje uniforma byla stejná, jakou jsem měla už na škole. Byly to modré šaty s bílým límečkem, s bílou zástěrou a čepcem, který se vzadu kulmoval. Pod krkem jsem nosila připnutý odznak Středního zdravotníka. Časem se šaty změnilly jen stříhem, límec byl v barvě šatů a čepce nebyl řasený. Teď už šaty nenosím. Jsou mi pohodlnější bílé kalhoty a světlá košile nebo triko.“

T: Jaká byla vaše pracovní doba?

FO: „Na „chirdě“ jsme sloužily dvanáctky i šestnáctky. Nastoupily jsme ve 12 hodin odpoledne a končily jsme až druhý den ráno. V neděli a o svátcích jsme sloužily čtyřicetdvacítky. Měly jsme odsloužených nespočítaných hodin přesčas, které nám nikdo ne-

zaplatil. A vůbec to nebyly snadné služby. V dětské ambulanci jsem měla směny podle toho, jak si paní doktorka sama určila, měli jsme ordinační hodiny dopolední i odpolední.“

T: Co bylo vaší náplní práce. Měli jste harmonogram práce?

FO: „Jako sestřičky jsme dělaly všechno. Dávaly jsme pacientům léky, injekce, koupaly je, polohovaly, asistovaly jsme lékařů a pak jsme měly za povinnost uklidit jejich noční stolečky a pokoje, převléknout postele. Na noční službě jsme si připravovaly obvazový materiál, protože na „chirdě“ ho bylo potřeba hrozně moc. Hlavně čtverečků a tamponků, těch jsme musely udělat vždycky velkou mísu. Pak jsme ještě čistily a sterilizovaly jehly, protože jsme ještě neměly jednorázové. Napřed jsme musely jehly vypláchnout, pak vysterilizovat, pak profouknout a znovu vysterilizovat. To byla hrozná práce. Dnes si to nedovedu představit.“

T: Pracovala jste s ošetřovatelskou dokumentací? Co jste do dokumentace zapisovala?

FO: „Moc jsme toho nezapisovaly. Měly jsme jen teplotky, do kterých jsme psaly pacientovu teplotu, tlak, stolici, jaké jsme podaly léky. Hlášení o každém pacientovi jsme předávaly ústně. Jen staniční sestra nám ke každému nemocnému psala, co všechno mu naordinoval lékař při vizitě.“

T: Měla jste dobré pracovní vztahy se svými kolegy?

FO: „Mohu říct, že jsem měla na kolegyně i kolegy štěstí. Některé z nich byly moje spolužačky ze školy a ty ostatní byly vždycky velmi dobré kamarádky. Dokonce se dodnes spolu scházíme na kafičko. Na lékaře si taky nemohu stěžovat. Ale kdybych je měla srovnat, tak za mé praxe v Hradišti měli doktoři k nám sestřám lepší přístup, než ve Zlíně, tam byli povýšenější. Ohodnotila bych je jako „ševce“, kteří neznali nic jiného než práci a mamon.“

T: Máte rodinu a děti?

FO: „Ano, mám. Mám dvě děti. Bohužel manžel už nežije. Ale mám krásná vnoučata, která často vyzvedávám ze školy a mám na hlídání.“

T: Jak dlouho jste byla na mateřské dovolené?

FO: „Když jsem otěhotněla, pracovala jsem do 8 měsíce těhotenství, po porodu jsem byla 3 měsíce doma a pak jsem musela nastoupit do práce. Při druhém „děcku“ to bylo už lepší. To jsem mohla zůstat doma 2 roky a pak mi obě děti vzali do mateřské školy.“

T: Vracela jste se po mateřské dovolené na své původní pracoviště?

FO: „No, jak se to vezme. Spíš jsem měla štěstí. Když jsem skončila s mateřskou dovolenou, paní doktorka Vyorálková mě znovu vzala do své dětské ordinace a tam jsem už zůstala natrvalo až do důchodu, jen paní doktorku vystřídal nejdříve pan doktor Frydrieh a nakonec i jeho paní, doktorka Štěpánková. Ale to vám musím ještě říct: Dříve, kdo pracoval u praktika v ordinaci a měl děti starší 3 let, musel brát služby i na pohotovosti. A tak jsem jezdila do Otrokovic, Napajedel a Luhačovic. Byla to moc dobrá zkušenost a mě moc dala. Zažila jsem hodně těžkých situací a moc jsem se na těchto službách naučila. Někdy jsem si musela poradit i sama, než přijel doktor, protože on přejížděl mezi Luhačovicemi a Slavičínem, tak to někdy trvalo a ti lidé nemohli zůstat jen tak bez pomoci. Často mi nic jiného nezbývalo, než se postarat sama.“

T: Jak jste zvládala rodinu a zaměstnání, když byly děti malé? Měla jste oporu v manželovi?

FO: „S hlídáním to bylo složité. Starala se celá moje i manželova rodina. Prostě kdo měl ruce i nohy a hlavně čas. Manžel mi s dětmi moc pomáhal, měl s nimi neuvěřitelnou trpělivost, mohla jsem se na něj ve všem spolehnout. Byl učitelem ve škole a děti měl hrozně moc rád a děti měly rády jeho. Moc mi chybí. Vždycky jsem se těšila, jak si spolu užijeme důchodu a budeme se věnovat rodině. Ale bohužel. Život nám to určil jinak.“

T: Jak dlouho jste povolání zdravotní sestry vykonávala?

FO: „Vlastně kromě mateřské dovolené jsem pořád pracovala a teď, když jsem už několik let v důchodu, stále ještě pracuji, jen místo výplaty mi začal chodit důchod. Pracuji stále ještě v ordinaci paní doktorky Pavlákové ve Fryštáku. Každý rok jí ale říkám, že jí to podepíšu už jen na rok. Příští rok chci opravdu v ordinaci skončit. Začínám na sobě cítit, že je toho na mě už moc.“

T: Jako zdravotní sestra jste potkala mnoho nemocných. Utkvěl vám nějaký pacient v srdci, na kterého nemůžete zapomenout, jak v dobrém tak ve zlém?

FO: „To víte, že ano, ale jsou to i smutné vzpomínky. Nikdy nezapomenu, jak nám dovezli malého kluka, kterého pokopal kůň. Dělali jsme mu trepanaci hlavy. Tehdy nebyly nyníější nástroje, ale skoro dílenské nářadí. Vrtali jsme mu hlavu klikovým vrtákem. Bylo mu 6 let, stejně jako mému bratrovi. Chodila jsem za ním na oddělení, ale bohužel za týden zemřel.“

„Pak si vzpomínám na mladého muže, který spadl v Letu Kunovice do nádrže s horkou tekutinou, kde se namáčely plechy na letadla. Byl hrozně popálený, až uvařený. Odtékalo z něj hrozně moc vody i přes matrace. Nakonec po týdnu boje o život zemřel.“

„Trošku veselejší jsou vzpomínky na pacienty, kteří nám třeba zpětně přišli poděkovat.“

„Jednou jedna paní, která pracovala ve sklárnách, nám přinesla dárky, a že je to pro doktory, kteří ji operovali a sestřičky, které u její operace asistovaly. Ani se nepředstavila, ani neřekla, kdy to bylo, jen nám ty dárky dala a zmizela. My jsme pak zjišťovaly jak v detektivní kanceláři, komu tak by mohly ty dárky patřit. Volba padla i na mě. Dodnes mám schované sklenice na whisky.“

„Taky se mi několikrát stalo, že jsme seděly s kamarádkami na kafičku v restauraci a číšník nám donesl rundu Griotky a my pak zjistily, že se k nám tímto hlásil pacient, o kterého jsme se staraly v nemocnici. Náhodně v tu chvíli s námi seděl v restauraci.“

„Nezapomenu i na jednoho pána, který k nám chodil do ambulance. Když seděl v čekárně, vždy byl zamračený a stále něco bručel. Jednou jsem si k němu přisedla a řekla jsem mu, že jsem smutná, když ho vidím takhle zamračeného a že mě to pak trápí celý den. Poprosila jsem ho, ať se usměje, když mě uvidí, že mě to bude těšit a bude se mi ten den líp pracovat. Když přišel příště, sice se nesmál, ale měl už veselejší výraz. Dokonce si povídal s ostatními pacienty v čekárně. Vzpomínek mám moc, ale to by bylo na knihu a byly bychom tu až do Vánoc.“

T: **Naplnilo povolání zdravotní sestry váš život?**

FO: „Ano! Určitě ano. Myslím, že líp jsem si zvolit nemohla.“

T: **Kdybyste mohla vrátit čas, zvolíte si stejnou profesi?**

FO: „Nechtěla bych na svém životě a ani na zaměstnání nic měnit. I když jsem zažila těžké chvíle a viděla moc tragedií, neměnila bych. Chtěla bych to všechno prožít ještě jednou. I to všechno zlé nakonec se ukázalo vždycky, že je to dobré a mne to hrozně naplňovalo. Chci říct, že mi to dávalo sílu a o to větší odhodlání dělat tuto práci. Myslím, že kdybych se stala kadeřnicí, tak bych si teď už dávno užívala důchodu.“

6.2 Rozhovor s řádovou sestrou (Obrázek 2)

Rozhovor s řádovou sestrou AB uskutečňujeme v jejím nynějším bydlišti v klášteře České provincie Milosrdných sester sv. Kříže v Kroměříži, který se nachází v blízkosti kroměřížských Květných zahrad. Naše setkání konáme v úterý 7. 4. 2015 v 16 hodin v útulném pokoji kláštera zvaném „POHOSTINKA“, kde nejsme rušeni. Před začátkem rozhovoru necháváme sestru AB podepsat „Žádost o umožnění dotazníkového šetření“ (Příloha V) a „Žádost o umožnění přístupu k informacím“ (Příloha VI). Poté nám sestra AB nabízí občerstvení a zahájíme dialog. Zpočátku sestra AB nesouhlasí s nahráváním rozhovoru na magnetofonový pásek, ale vysvětlujeme jí důležitost tohoto způsobu a po několika větách změním atmosféru na ještě přátelštější. Rozhovor ukončíme několika otázkami netýkajícími se obsahu zkoumání. Ústně souhlasí s vyfotografováním své osoby a zveřejnění snímku v naší práci.

T: **Jak se jmenujete, kde a kdy jste se narodila, odkud pocházíte a kde bydlíte?**

AB: „Jmenuji se AB, moje řádové jméno je Kateřina a narodila jsem se v roce 1936 na Jižní Moravě ve vesnici nedaleko Jihlavy.“

T: **Jaké povolání měli vaši rodiče?**

AB: „Moji rodiče byli obchodníci. Měli obchod se smíšeným zbožím a malou vesnickou restauraci. V padesátých letech nám obchod vzala Jednota, ale rodiče prodávali dál. Měli jsme také hospodářství. Já s bratry jsme museli rodičům moc pomáhat jak v obchodě, tak s dobytkem, na poli i v domácnosti. Ale nakonec nám celé hospodářství

vzalo JZD a tatínek s maminkou pracovali už jen v obchodě. Z hospodářství nám zůstali jen slepice a králíci, kočky a pes.“

T: **Chtěla jste být vždy řádovou sestrou?**

AB: „Nechtěla. Nikdy mě to nenapadlo. To bylo až v mých 32 letech. Tehdy mých pár kamarádek zničehožnic odešlo z nemocnice a nikdo nevěděl kam. Za krátko jsem se dozvěděla, že jsou v klášteře. Pak jsem se s nimi párkrát setkala a povídala si. Od té doby mě myšlenka odejít do kláštera neopustila.“

T: **Co vás motivovalo k tomu, stát se řádovou sestrou?**

AB: „Ani nevím. Prostě Bůh to tak chtěl. Všechny moje kroky tak řídil, abych jednou vstoupila do řádu. Měla jsem i tetu, mamčinu sestru, která byla jeptiškou. Často jsem za ní jezdila a povídala si s ní. Cítila jsem v srdci, že chci být prospěšná druhým a taky jsem cítila v srdci lásku k Bohu. Doma mě rodiče vedli k víře. Chodila jsem s rodiči a bratry do kostela, ale nikdy moje představy nebyly o klášteře. Snad jsem se rozhodla, až když na mě rodiče naléhali, abych se vdala. Muži mě nepřitahovali a na taneční zábavy jsem nechodila. A snad i proto, že jsem vyrostla mezi muži, mými bratry. Byla jsem spíš vždy osamělejší a tak mě to i vyhovovalo. Toužila jsem vždycky mít sestru. Moje dvě kamarádky odešli z nemocnice do řádu, a když jsem se s nimi setkala a povídala si, začala jsem o tom víc přemýšlet. Jednou, to mi bylo 32 let, jsem zašla za naším farářem a svěřila se mu, že chci odejít do kláštera. Ihned mi nabídl i řád, ke kterému bych mohla odejít. Já už jsem ale věděla, kam půjdu. V nemocnici, moje vrchní sestra mi to nechtěla věřit a moji rodiče mi to rozmlouvali. Stála jsem si za svým a ve svých 33 letech jsem vstoupila do Řádu Sester sv. Kříže.“

T: **Souhlasili rodiče s vaším rozhodnutím, stát se řádovou sestrou?**

AB: „Vůbec ne. Tatínek byl moc proti. Bydleli jsme na vesnici a všichni jsme tvrdě pracovali. V té době bylo zvykem, že děti převzali po rodičích řemeslo a pokračovali v něm. Bratři se vyučili obchodníky, ale tatínek chtěl, abych já, jako jeho jediná dcera se měla líp. Chtěl, abych šla studovat na obchodní akademii. A mamince se to vůbec nelíbilo. Byla sice věřící a její sestra byla jeptiškou, ale také chtěla, abych měla děti a rodinu.“

Zapřísahala mě, abych k jeptiškám nechodila. Ale to všechno bylo až později, až dlouho po škole.“

T: **Jakou školu jste studovala, a ve kterém městě to bylo?**

AB: „Abych poslechla tatínka, ve 14 letech jsem si podala přihlášku na obchodní akademii, kde mě vzali ihned. Ale já tam nechtěla, a proto jsem si druhou přihlášku podala na zdravotní školu v Jihlavě a tu jsem také později dostudovala. Nakonec se i tatínek tím smířil, že nepůjdu studovat obchodní akademii a byl s maminkou rád, že budou mít ze mě zdravotní sestru.“

T: **Jezdila jste často domů, měla jste to daleko?**

AB: „Daleko jsem to neměla. Měla jsem to jen 8 kilometrů. Ale nesměli jsme odjíždět ze školy, jen jednou za čtrnáct dní, protože jsme mívali praxi v nemocnici v sobotu i neděli. Bydleli jsme na internátě blízko nemocnice, který byl vybudován z mužského kláštera. Byli to místnosti s vysokými stropy. V každém pokoji nás bylo šestnáct. Od září jsme si topili jen v malých kamnech. To si nedovedete ani představit, jaká tam byla zima. Umývali jsme se jen v umyvadlech, do kterých jsme si přinášeli teplou vodu z prádelny, která byla ve sklepích internátu. Pořádně jsem se mohla okoupat, když jsem přijela domů a to bylo jednou za čtrnáct dní.“

T: **Jak probíhala vaše výuka? Měla jste nějakou praxi?**

AB: „Měli jsme studovat čtyři roky, jenže v té době byl akutní nedostatek sester a tak nám studium zkrátily na tři roky. Bylo to hrozně těžké. Neměli jsme žádné učebnice. Učili nás doktoři a těžko jsme výuku chápaly. Vůbec mě to nebavilo. Dělal se mi zle při pohledu na krev i na někoho kdo zvracel. Ve svých šestnácti letech jsem měla jiné představy o sestřičkách. Nevím jak, ale postupně jsem si zvykla. Na praxi jsme chodili do nemocnice v blízkosti školy. Byla to nová moderní nemocnice a mně se tam moc líbilo. Všechno tam bylo bílé a vonělo novotou a chlórem.“

T: **Vzpomenete si na nějaké učitele? A proč?**

AB: „To už si těžko vzpomenu. To už je moc dávno.“

T: **Když jste přišla poprvé na praxi do nemocnice, jak na vás působilo tamní prostředí?**

AB: „Byla jsem...Jak to říci? Dojatá. Opravdu. Protože tam bylo všechno čisté, nové a moderní. Ale měla jsem z toho všeho i strach. Bála jsem se nemocných lidí, ran a křiku. Říkala jsem si, že jsem měla jít raději na obchodní akademii, tak jak tomu chtěl můj tatínek. Po čase jsem si na všechno zvykla a práce okolo nemocných mě začala moc bavit. Možná to bylo i tím, že jsem byla moc mladá. Jak jsem dospívala, tam i mé city se měnily a já jsem si vytvářela i jiný pohled na život.“

T: **Jak vypadala vaše závěrečná zkouška? Jaké jste měla maturitní předměty?**

AB: „Maturitní zkoušku jsme měli ve velké bílé místnosti a u prostřed byl dlouhý stůl, za kterým seděli páni doktoři, kteří nás učili ve škole. Na předměty si už moc nevzpomínám, ale určitě jsme měli internu, chirurgii, český jazyk a nevím, jestli jsme měli matematiku. Praktickou zkoušku jsme měli v nemocnici na interním oddělení.“

T: **Byla pro vás tato zkouška náročná?**

AB: „Byla, protože jsme měli jen velmi málo učebnic a musely jsme se všechno naučit za pouhé tři roky. Některá vyšetření jsme znaly jen teoreticky, protože v nemocnici chyběly pomůcky a nemohl nám je nikdo ani ukázat. Některá vyšetření se proto ani nedělala. Nedovedla jsem si spoustu věcí představit, o kterých jsme se učily, a proto se mi i těžce odpovídalo na některé otázky, které jsem si u maturitní zkoušky vytáhla. Ale nakonec jsem u zkoušky uspěla velmi dobře.“

T: **Mohla jste si vybrat, kde budete po ukončení zdravotnické školy pracovat?**

AB: „Hned po maturitě jsme každá dostala umístěnku, kde půjdeme pracovat. Ať jsem sebe víc chtěla zůstat blízko domova, tak jsem nemohla. Musela jsem odjet pracovat do nemocnice v Mariánských Lázních, kde jsem pak pracovala na chirurgickém oddělení.“

Bylo mi sedmnáct skoro osmnáct let. Nerada si na to vzpomínám. Byla jsem hrozně mladá a musela jsem odejít poprvé daleko od domova. Nemocné jsme v této nemocnici ošetřovali takřka na koleně. Neměli jsme zdravotnických pomůcek ani obvazového materiálu. Se vším jsme museli šetřit. Nechtěla jsem tam zůstat. Asi po jednom roce si moje kamarádka našla přítele v Mariánských Lázních. Chtěli se brzy vzít, ale dostala znovu umístěnku k nám na Moravu. Poprosila jsem ji, jestli bych na Moravu nemohla místo ní. Měla před svatbou a plánovala si, že by tam i zůstala. Přišlo nám to oběma vhod. Byla jsem moc šťastná, že se můžu vrátit domů, nebo alespoň blízko domova. Bylo mi 21 let, když jsem nastoupila do Nemocnice Milosrdných bratří v Brně. Tady jsem pracovala 4 roky. A pak jsem se vrátila znovu do naší nemocnice v Jihlavě. “

T: **Pamatujete si na svůj první plat?**

AB: „Ano. Bylo to pouhých 500,- Kč. To jsem ještě pracovala v nemocnici v Mariánských lázních. Chtěla jsem si z těchto peněz něco ušetřit, ale nešlo to. Snažila jsem se často jezdit domů a doprava byla moc drahá. “

T: **Musela jste se v zaměstnání vzdělávat? Navštěvovala jste nějaké kurzy, semináře nebo měla jste nějakou školitelku?**

AB: „Ano. Musely jsme chodit na přednášky, které vedli jen doktoři a každý měsíc nás z těchto přednášek zkoušeli. Školitelku jsem neměla, všechno jsem se musela naučit sama. Velkou školou pro mě byla nemocnice v Mariánských Lázních. A to proto, že jsem si musela s kamarádkami poradit často sama. Vlastně jsem se učila od starších zkušených sester, nebo jsme se s kamarádkami učily jedna od druhé.“

T: **Jak vypadala vaše první uniforma?**

AB: „Nosila modré šaty s límečkem dlouhé pod kolena a na nich bílou zástěru. Čepec byl škrobený a vzadu řasený nebo kulmovaný. Když se dobře naškrobil, vydržel dlouho pěkný. Pak se řasení změnilo na jednoduchý pásek se zapínáním na knoflíčky.“

T: **Jaká byla vaše pracovní doba?**

AB: „V „Mariánkách“ jsme měli pracovní dobu dvanáctihodinovou. A to buď denní, nebo noční. Tři, čtyři i pět služeb za sebou, bez jediného dne volna, nebo jsme se s holkami střídaly s víkendy. Když jsem pak byla u nás v nemocnici v Jihlavě, měla jsme také „dvanáctky“, ale i „osmičky“ ranní, odpolední a noční. Volného času jsem měla vždy velmi málo. Neměla jsem mnoho času ani se scházet s kamarádkami a přáteli. Také jsem bydlela u rodičů, ke kterým jsem měla povinnosti.“

T: **Co bylo vaší náplní práce v nemocnici? Musela jste plnit nějaký harmonogram?**

AB: „V nemocnici? Okolo pacientů jsem dělala všechno. Pacienty jsem umývala, dávala jim jídlo a léky, přebalovala je, převlékala lůžka, uklízela pokoje a noční stolečky. Harmonogram? Tomu jsme tak neříkali. Připravovali jsme si každý den potřebný materiál, obvazy, tampóny, štětičky, skládali jsme roušky. Největší práci jsme měly s přípravou jehel. Musely jsme každou jehlu propláchnout a nechat vysterilizovat při nařízené teplotě ve sterilizátoru, který jsme měly na přípravě. Čistotu jehel a nástrojů nám kontrolovala naše staniční sestra. Musely jsme mít všechno dokonale čisté a v pořádku.“

T: **Pracovala jste s ošetrovatelskou dokumentací? Co jste do dokumentace zapisovala?**

AB: „Většinou jsme do dokumentace pacientů nic nezapisovaly. Používaly jsme je jen, když jsme si chtěly přečíst, jaký lék máme podat pacientovi. Doktoři nám psali do každé dokumentace pacienta výsledky vyšetření a léky, které máme pacientům dát. Teploty a tlaky jsme psaly do „teplotek“ ke každému pacientovi zvlášť. Nebo když měl některý pacient vysokou horečku, tak jsme doktorům naměřené hodnoty hned hlásily ústně. On si pak pacienta přišel zkontrolovat sám.“

T: **Měla jste dobré pracovní vztahy?**

AB: „Ano měla jsem dobré vztahy. Nevzpomínám si, že bych měla někdy s někým nějaký konflikt. I každá moje kolegyně mi byla kamarádkou a měla jsme s ní dobrý vztah.“

T: Máte rodinu a chtěla jste mít někdy děti a manžela?

AB: „Mám tři bratry. Nejmladší bydlí v Dačicích, ale s ním se moc nestýkám. Je nemocný a jeho žena taky. Dva bratři jsou v Americe. Když žila maminka, jezdili za ní jednou za rok. Viděla jsem se všemi bratry nedávno na mamčině pohřbu. Často si telefonuji nebo si píšu emaily se svou sestřenicí. Její maminka byla sestrou mojí maminky. Tatínek zemřel brzy na infarkt. Po jeho smrti maminka bydlela ve velkém domě 20 let sama. Jen občas tam s ní bydlel vždy jeden z mých bratrů. Když byla maminka moc stará a nemohla se o dům už starat, poprosila jsem svou představenou, aby mi pomohla maminku umístit do Choryně. V Choryňském klášteře byla řádovou sestrou její sestra. Chtěla jsem, aby o maminku bylo dobře postarané. Před dvěma lety jsem se vrátila z Prahy do Kroměříže, protože se v klášteře Milosrdných Sester sv. Kříže uvolnilo místo pro sestru mých let. Chtěla jsem být co nejbližší mamince a jezdit za ní. Naše provinční sestra svolila a moje maminka se přestěhovala s poslední skupinou z Choryně k nám do Kroměříže, abych mohla o ni pečovat sama. Bylo jí 102 let, když letos v únoru zemřela.“

„Děti jsem chtěla mít. Ještě, když jsem pracovala v nemocnici jako zdravotní sestra, uvažovala jsem o tom, že bych si dítě adoptovala. Moje vrchní sestra mi to, ale rozmluvila, že dítě musí mít oba rodiče a mně jako svobodné adopci těžko povolí. Pak jsem uvažovala o dětských vesničkách. Nakonec jsme vstoupila do řádu a Bůh mě směřoval k jiným dětem, postiženým, o které jsem se starala na Svatém Hostýně.“

„Jestli jsem chtěla manžela? Nikdy mě muži nepřitahovali. Nedokázala jsem se do žádného zamilovat víc jak do Ježíše. V mém srdci byl on a já jsem se rozhodla ho následovat. Jsem jeho nevěstou, jako každá sestra v řádu. Taky jsem se bála, že bych nedokázala unést to, že by mi manžel zemřel nebo, že bych se s ním rozvedla. Ježíš i Bůh to ví a toho všeho mě chtěli ušetřit, proto mé kroky směřovaly k němu. Tak to cítím.“

T: Jak vypadalo vaše přijetí do řádu?

AB: „Odešla jsem do kláštera, kde působila moje teta. Bydlela jsem tam asi rok. Povídala jsem si se sestrami, ony mě pozorovaly a já jsem si mohla promyslet své rozhodnutí, jestli chci vstoupit do řádu. Říká se tomu postulát. Pak jsem byla v noviciátu, který trval rok. Nosila jsem šaty řádu, bílý závoj a skládala jsem sliby poslušnosti. Tři roky tr-

val juniorát. Za tyto tři roky jsem se mohla ještě rozhodnout, jestli chci v řádu zůstat nebo odejít. Pak jsem odložila bílý závoj a nosila jsem černý. Potom jsem skládala slib věčný. Byly jsme slavnostně inaugurovány do řádu. Byl to pro mě slavnostní obřad. Konal se v kapli kláštera a přišli i moji rodiče a bratři.“

T: Kde všude jste pracovala jako řádová sestra?

AB: „Krátkce po složení slibu v r. 1974 jsem začala pracovat na Svatém Hostýně. Tam při farnosti byl ústav pro mentálně a tělesně postižené děti. Hrozně jsem se jich ze začátku bála a bylo mi jich moc líto. Věnovaly jsme se jim se sestrami celý den. Pomáhaly jsme jim umývat se, jíst, převlékat, učily jsme je základním věcem jako čistit si zuby, držet předměty, ale i usmívat se a pohladit atd. Byli vždy zaslintaní a špinaví od jídla. Dělalý jsme jim zábavné programy, braly jsme je na mše a modlily jsme se s nimi. Když jsem si na ně zvykla, byla jsem s nimi moc ráda. Ale v roce 1986 jsem musela s poslední skupinou ze Svatého Hostýna odejít. Odešly jsme do Prahy do nemocnice na Františku. Bylo mi 54 let. Byl to nejtěžší úsek mého života. Pocházela jsem z vesnice a byla jsem zvyklá žít na vesnici nebo malém městě. Tohle byla Praha. Moc lidí. Jiné zvyky. Cizí prostředí. Prostory, kde jsme byly ubytované, patřily nemocnici. Neměly jsme tam ani skříně na šaty. S novými sestrami jsme se neznaly. Bylo nás tam 140 sester. Trvalo dlouho, než se všechno zlepšilo a přestěhovaly nás do kláštera. V nemocnici na Františku jsme my řádové sestry pomáhaly zdravotním sestram v péči o nemocné stejně jak ošetřovatelky. Pomáhaly jsme při koupelích pacientů, asistovali jsme při ošetřování ran, doprovázely jsme pacienty na vyšetření, pomáhaly s úklidem pokojů a ve volných chvílích jsme si s nemocnými povídaly o jejich nemocech a bolestech. Často jsme se s pacienty modlily a povídaly o Bohu. Já jako jedna z mála sester jsem měla zdravotní školu, tak jsem mohla u pacientů vykonávat i různou ošetřovatelskou péči samostatně. Obvazovala jsem rány, píchala jsem inzulinu, ukončovala infuze atd. Mohla jsem si číst v dokumentacích pacientů. Když jsem byla už starší, chodila jsem do nemocnice už jen na pár hodin dopoledne a několik hodin odpoledne. Většinou jsem nemocným pomáhala s hygienou a poskytovala pastorační službu. V Praze jsem byla 22 let. Bylo to velmi těžké, ale byla to vůle Boží.“

T: Jak vypadá váš každodenní život? Jezdíte na výlety nebo na dovolené do zahraničí?

AB: „Dřív jsme vstávala o čtvrt na pět. Teď jsem už důchodkyně a můžu vstávat v šest hodin, ale já se stejně vzbudím dřív. O půl sedmé je modlitba v kapli kláštera, která trvá něco málo přes hodinu. Poté máme snídani a pak se převléknu do pracovního. Každý den máme rozdělené nějaké úkoly. Jsme už v důchodu, tak vypomáhám jen v kuchyni. Chystám zeleninu pro kuchařky na vaření. O půl dvanácté máme mši svatou, na kterou mimo nás sester chodí i další obyvatelé našeho kláštera. Jsou zde ubytovaní nemocní a staří páteři a věřící důchodci. Náš klášter z finančních důvodů slouží i jako domov pro seniory. O ně se tu starají ošetřovatelky a některé naše sestry. Na mši svatou je pomáháme vozit na vozíčkách. Po dvanácté hodině je oběd a pak je půl hodinka na zotavenou. V této půl hodině si povídáme, hrajeme karty, „člověče, nezlob se“, čteme noviny. Potom jdou pracující sestry po své práci. Chodí do školy vyučovat, do prádelny nebo poskytují pastorační službu v psychiatrické léčebně a v nemocnici zde v Kroměříži. Starší si chodí lehnout. Já jsem se starala donedávna o maminku, než v únoru zemřela, ale teď ráda chodívám do zahrady modlit „smírný růženec“. Od půl páté do půl šesté je modlitba, po ní večere a volný čas. Většinou poslouchám zprávy z Vatikánu na Proglasu, pak naše zprávy, něco si přečtu nebo zašiju.“

„Výlety? Pro nás to nejsou výlety. Spíš poutě. My starší se necháváme vyvést na Svatý Hostýn. Mladší chodí pěšky. Chodí pěšky i na delší poutě. O prázdninách jdou od fary k faře, vždy někde přespí a jdou dál. Příští rok kde skončí, tam znovu začnou s poutí. Na dovolené jsem byla dvakrát v Římě a to při výročí slibu ve Švýcarsku, tam je naše ústředí. Jinak po výletech nechodím.“

T: Nechybí vám obyčejný civilní život?

AB: „Nechybí. Když jsem si oblékla při nějaké příležitosti civilní šaty, připadala jsem si, jako bych hrála divadlo nebo byla na maškarním. Ani své jméno často nepoužívám, jen řádové. Když jsem byla na poště pro dopis, nechtěli mi jej dokonce ani vydat, protože jsem se přestavila jako sestra Kateřina. Musela jsem jim ukázat všechny své doklady.“

T: Máte nějaké přátele mezi civilními sestrami, se kterými se stýkáte?

AB: „Ne, nemám. Už mám jen za přítelkyně řádové sestry a někdy se setkávám s příbuznými.“

T: Jako řádová sestra jste potkala mnoho nemocných. Utkvěl vám nějaký pacient v srdci, na kterého nemůžete zapomenout, jak v dobrém tak ve zlém?

AB: „Jednotlivě si na žádného pacienta nevzpomínám. Ale na děti z Hostýna si pamatuji. V loni jsem je byla navštívit na Chvalčově. Ti měli radost, že si to neumíte představit. Objímaly mě a líbaly. Moc se mi po nich stýská.“

T: Naplnilo povolání řádové sestry váš život?

AB: „Určitě ano. Neumím si lépe svůj život představit. Jsem šťastná. Ano. Tak jak jsem to vždycky chtěla, sloužila jsem druhým.“

T: Kdybyste mohla vrátit čas, zvolíte si stejnou profesi?

AB: „Ano. Myslím si, že kdybych splnila přání svého tatínka a vystudovala jsem obchodní akademii, že Bůh by mé kroky vedl tak, abych se řádovou sestrou stala. Za vším stojí Pán Bůh a já jsem nevěsta Ježíšova.“

6.3 Diskuse

V hlavním cíli zjišťujeme, které církevní řády poskytují v rámci České republiky ošetrovatelskou péči. Zaměřujeme se na řády, které poskytují péči nemocným, postiženým a potřebným.

První cíl plníme. Vyhledáváme církevní mužské i ženské řády a kongregace zaměřené na ošetrovatelský obor za pomoci dostupné literatury a netových informací. Podrobně se těmto církevním organizacím věnujeme v teoretické části. Líčíme jejich historický rozvoj a současnou činnost v tomto oboru. Pro získání nejnovějších informací oslovujeme písemně jednotlivé řády či kongregace, u kterých zjišťujeme působnost v ošetrovatelském oboru. Ze získaných informací vytváříme přehlednou tabulku (Tabulka 1), kde jsou údaje o přesném názvu církevní organizace, nynějším místě působnosti, oblast působení v oboru ošetrovatelství a době působení. Zjišťujeme, že kladené vyšší požadavky na ošetrovatelskou péči, vytlačí církevní organizace na okraj ošetrovatelského oboru. Členové církevních organizací se již jen málo podílejí na péči o nemocné, postižené a potřebné. Členové musí mít požadované zdravotnické vzdělání, aby mohli pracovat ve zdravotnických zařízeních a podílet se na péči o pacienty. Zjišťujeme, že církevní ošetrovatelské organizace dále pomáhají zřizovat a vést zdravotnická zařízení hospicové péče, své prostory pronajímají nejen zdravotnickým, ale i školským a charitativním organizacím pro nejrůznější účely. Zjišťujeme, že církevní řády a kongregace se zapojují do různých programů nemocnic, zdravotnických zařízení a charity. Těmito programy rozumíme např. pomoc při zakládání hospiců a hospicové péče, programy pro psychiatrické pacienty závislé na alkoholu, omamných látkách a hracích automatech, zřizování BabyBoxů a péče o nemocné AIDS. Při přírodních a jiných katastrofách církevní řády, zvláště Řád sv. Lazara Jeruzalémského, „Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského“, Řád milosrdných bratří a Suverénní řád Maltézský rytířů, organizují záchranné konvoje a misie do postižených míst různých koutů světa. Ostatní církevní organizace, které v práci neuvádíme, poskytují spíše školskou a pastorační službu.

V dalším cíli zjišťujeme, zdali a jak se lišila práce civilní a řádové sestry v době její aktivní činnosti.

Ke splnění cíle volíme kvalitativní výzkum formou rozhovoru. Vyhledáváme sestru civilní a řádovou, která je ochotná a vstřícná poskytnout nám cenné informace. Vypracováváme otázky pro civilní a řádovou sestru. Uskutečňujeme s oběma respondentkami rozhovor. Volíme sestry v důchodovém věku, které mají dlouholeté zkušenosti s ošetrovatelskou péčí. Nacházíme civilní sestru, která po ukončení studia pracuje dva roky v nemocnici v Uherském Hradišti, pak

v nemocnici ve Zlíně a po mateřské dovolené u odvodních lékařů v místě bydliště ve Fryštáku, kde stále ještě pracuje u obvodní lékařky. Oslovujeme řádovou sestru, která pracuje nejprve jako civilní sestra v nemocnicích v Mariánských lázních a po dvou letech v Jihlavě, po vstupu do řádu ve svých 33 letech na Svatém Hostýně a poté od roku 1986 do svých 77 let v Nemocnici na Františku v Praze, pak dva roky pečuje o svou starou nemocnou maminku v klášteře České provincie Milosrdných sester v Kroměříži.

V obou rozhovorech zjišťujeme, že obě sestry si volí stejné vzdělání k povolání. K tomuto rozhodnutí jich vede rodina, výchova a chtění pomáhat lidem nemocným. Jelikož obě sestry jsou k sobě v blízkém věku, zjišťujeme, že jejich vzdělávání je ztížené nedostatkem sester v nemocnicích v době jejich školských let. Uvádíme, že jejich studium je zkrácené ze čtyř let na tři roky z důvodu nedostatku sester v nemocnicích. Po skončení studia dostávají sestry tzv. umístěnky do nemocnic, kde odchází pracovat.

Zjišťujeme, že obě sestry začínají pracovat v nemocnicích a jejich povinnosti jsou sanitární i ošetrovatelské. Pečují o úklid na pokojích pacientů, pomáhají nemocným s hygienou, jídlem a podávají jim léky, ošetřují rány, potýkají se s náročností dlouhých služeb a nedostatkem zdravotnického materiálu. Obě sestry vzpomínají na složitou přípravu sterilních jehel, se kterými provádějí nejen odběry, ale i aplikují injekce.

Zvlášť se zaměřujeme na civilní sestru, která má při svém povolání rodinu a děti. Své povolání musí skloubit s výchovou a péčí o ně, ale také se svou domácností. Oporu nachází ve svém manželovi a obou rodičích, kteří se zapojují do výchovy dětí. Práce zdravotní sestry a úloha matky ztěžuje povinnost sloužit služby na pohotovosti. Civilní sestra se při těchto službách mnohem učí a je jí tato práce velkým přínosem. Zjišťujeme, že má mezi svými bývalými kolegy a kolegyněmi mnoho přátel, se kterými se dodnes schází. Ráda vzpomíná na pacienty, kteří prochází ambulancí doktorů, u kterých je zaměstnaná a na pacienty, při jejichž operacích asistuje. Povolání zdravotní sestry se jí stává koníčkem, naplňuje jí její životní touhu i sen. Nikdy nelituje svého rozhodnutí. Dodnes se z práce zdravotní sestry raduje a dělá tuto práci ráda.

U řádové sestry se pokusíme vysvětlit, její rozhodnutí vstoupit do kláštera. Tato řádová sestra vykonává povolání zdravotní sestry do svých 33 let. Je plná lásky a touhy sloužit druhým. Chce mít děti, ale nemůže dát svou lásku muži. Neumí se do muže zamilovat. Zjišťujeme, že má strach z toho, že se zklame anebo, že bude milovat a bude opuštěná. Bojí se, že ztrátu milovaného muže neunes. Často hovoří s řádovými sestrami, se kterými je v blízkém kontaktu a uvažuje o odchodu do kláštera a o službě nejen nemocným, ale i samotnému Bohu. Srdce jí

říká, že Boha miluje a že jej musí následovat. Vstupuje do kláštera a nachází zde velkou rodinu sester, která ji rozumí a naslouchá. Ošetřování nemocných se věnuje i jako řádová sestra. Nejprve na Svatém Hostýně, kde pečují o mentálně postižené a po několika letech v Praze v Nemocnici na Františku, kam musí s poslední skupinou Milosrdných sester odejít. Na Svatém Hostýně i v nemocnici pracuje jako ošetřovatelka, ale má i některé povinnosti zdravotní sestry. Zjišťujeme, že mezi civilními lidmi přátele nemá. Občas se schází se svými příbuznými a mentálně postiženými dětmi, dnes už dospělými, o které se starala na Svatém Hostýně. Dodnes ráda pomáhá nemocným v klášteře, kde bydlí. Věří, že Bůh směřuje její kroky celým životem a chrání ji před bolestí, kterou by neunesla. Láska k Bohu ji dává životní sílu a společenství sester rodinu, která ji obdarovává vším, co si od života přeje.

Zjišťujeme, že obě sestry své povolání dělají rády a nachází ve svém povolání smysl života. Obě svou práci milují a věří, že jich naplňuje po celý život. Civilní sestra rozdává svou lásku a péči své rodině, svým dětem a pacientům, kteří přicházejí do ordinace. Řádová sestra daruje lásku své rodině Milosrdných sester a Bohu, dětem a pacientům, o které se stará. Ježíše miluje a je jeho nevěstou až do své smrti. Zjišťujeme, že obě sestry svého rozhodnutí nelitují a jsou v životě šťastné.

Řádovým ošetřovatelstvím se zabývá slečna Jitka Machalová z Univerzity Tomáš Bati ve Zlíně, Fakulty humanitních studií ve své bakalářské práci z roku 2013 „Historie a současnost Kongregace sv. Vincence de Paul“, ve své práci se zaměřuje na historický vývoj Kongregace sv. Vincence de Paula a v praktické části vytváří biografii řádové sestry a zjišťuje, v čem nás může obohatit její přístup k nemocným. Dále na podobné téma svou práci zaměřuje slečna Věra Klápšťová z Univerzity Hradce Králové, ve své bakalářské práci z roku 2010 „Řádová sestra v současnosti v péči o člověka s postižením“, ve své práci se zaměřuje na řádovou sestru v péči o člověka s postižením a zjišťuje od řádových sester z různých kongregací co je, či bylo jejich hlavním posláním v péči o člověka s postižením a v práci v nemocnici a jaké mají životní hodnoty. Obě práce mají společné některé prvky týkající se historie, ošetřovatelství a samotných řádových sester i jejich práce s nemocnými.

Věříme, že téma řádového ošetřovatelství bude nadále tématem k dalšímu zpracování.

ZÁVĚR

V bakalářské práci se věnujeme církevním řádům působící v ošetrovatelském oboru. Při zpracování práce objevujeme mnoho cenných historických i současných informací, které jsou pro nás poučné. V této práci zaznamenáváme, že základy všech věd nacházíme v křesťanství a církvi. Při studiu se přesvědčujeme o potřebnosti církve i v ošetrovatelském oboru. Zjišťujeme, že církev hraje nepostradatelnou úlohu v péči o nemocné, postižené a potřebné již od dávných dob. Rozvoj řádového ošetrovatelství velmi ovlivňuje společenská situace v každé době a také člověk, kterého životem doprovází nemoci, války, epidemie a katastrofy. Křesťanství, ale hlavně víra vede k podpoře a odhodlání pomáhat druhým v nemoci a v nouzi.

V historii nacházíme řadu českých urozených žen, které vstupují do řádů, aby se vzdělaly a pečovaly o nemocné. Svou obětavostí a vírou přispívají k rozvoji tohoto povolání a za své činy se dočkávají vysokého světského ocenění. Zjišťujeme, že řádové ošetrovatelství dává základ k povolání zdravotní sestry. V minulých stoletích se běžně setkáváme s řádovou sestrou či bratrem, kteří pečují o nemocné nejen v nemocnicích. Dnes je přirozenější potkat v moderních zdravotnických zařízeních civilní zdravotní sestru. Řádová sestra v nemocnici se stává vzácností. Civilní i řádová sestra má mnoho společného, i když jejich soukromé životy se odlišují. Každou k volbě povolání vede víra, potřeba pomáhat druhým a láska k lidem. Povolání v ošetrovatelském oboru je sestrám posláním, které jim určuje mít svou práci rád a vykovat jí etický přístupem, pokorou, skromností a trpělivostí. Neboť práce s lidmi je velmi náročná. Civilní i řádová sestra se k tomuto povolání rodí. Cítí v srdci potřebu pomáhat druhým a tehdy svou práci vykonává kvalitně.

Touto prací docházíme k závěru, že řádové ošetrovatelství nám ukazuje směr v moderním ošetrovatelství. Nemocný člověk má potřeby fyzické, ale také duchovní. V nouzi a bolesti hledá blízkou pomoc od tělesných potíží i duchovní podporu. Studium historie a rozvoje řádového ošetrovatelství nalézáme, co obnáší povolání civilní či řádové sestry. Pochopíme, že sestra si svou profesi volí na celý život, je pro ni koníčkem i životním krédem.

Řádové ošetrovatelství v dnešní době má svůj velký význam a zastoupení v hospicové péči, v domovech pro seniory a v ústavech pro tělesně a mentálně postižené.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ATTWATER, Donald, 1993. *Slovník svatých*. Vyd. 2., přeprac. a dopl. Vimperk: POPYRUS spolu s nakladatelstvím JEVA. ISBN 80-85776-06-5.

BAUER, Jan, 2006. *Čeští světci a kacíři*. 1. vyd. Brno: Moba. ISBN 80-243-2221-8.

BÁRTLOVÁ, Sylva, Petr, SADÍLEK, Valérie TÓTHOVÁ, 2005. *Výzkum a ošetrovatelství*. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů. ISBN: 80-7013-416-X.

BUBEN, Milan, 2002. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. I. díl. Řády rytířské a křižovníci*. Praha: Libri. ISBN 80-7277-085-3.

BUBEN, Milan, 2007. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. III. díl, II. svazek: Žebravé řády*. Praha: Libri. ISBN 978-80-7277-140-0.

DACÍK, Tomáš, 1998. *Církevní řády a kongregace v republice*. Brno: Akademické nakladatelství CERM. ISBN 80-7204-077-4.

GULÁŠOVÁ, Ivica, 2005. Úvod do historie ošetrovatelství. *Kontakt*. Bratislava: Střední zdravotnická škola Petra Fouriera, roč. 7, č. 1-2., s. 47-52. ISSN: 1212-4117.

JIRÁSKO, Luděk, 1991. *Církevní řády a kongregace v českých zemích*. 1.vyd. Praha: Fénix. ISBN 80-85245-11-6.

KAFKOVÁ, Vlastimila, 1992. *Z historie ošetrovatelství*. Brno: Institut pro další vzdělávání ve zdravotnictví. ISBN 80-7013-123-3.

KRÁTKÁ, Anna, Jana, KUTNOHORSKÁ, Martina, CICHÁ a kol. 2011. *Ošetrovatelství - morální umění, Kapitoly z dějin ošetrovatelství ve vztahu k morálnímu profilu sestry: Působení Milosrdných sester svatého Kříže v Čechách a na Moravě jako inspirace k humanizaci sestřské profese*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 82-97. ISBN 978-80-247-4201-4.

KUTNOHORSKÁ, Jana, 2010. *Historie ošetrovatelství*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3224-4.

MLÝNKOVÁ, Jana, 2006. Historie ošetrovatelství: *Florence*. roč. 2., č. 2., s. 25-26. ISSN: 1801-464X.

PLEVOVÁ, Ilona, Regina, SLOWIK, 2008. *Vybrané kapitoly z historie ošetrovatelství*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita Ostravě, Zdravotně sociální fakulta. ISBN 978-80-7368-506-5.

STAŇKOVÁ, Marta, 2003. Z historie charitativní a řádové ošetrovatelské péče = From the history of charitable nursing care and nursing care provided by orders: *Sestra*. roč. 13, č. 6., s. 3-18. ISSN: 1210-0404.

INTERNETOVÉ ZDROJE

BALDOVÁ, Martina, [b.r.]. *Rozvoj ošetřovatelství u nás do roku 1918* [cit. 2014-09-10]. Ke stažení dostupné z: <http://terkam1.webz.cz/stranky/historie.html>

Dějiny kongregace, © 2014. *Vítejte na stránkách Milosrdných sester sv. Kříže* [online]. Kroměříž: Vítejte na stránkách Milosrdných sester sv. Kříže [cit. 2015-02-09]. Dostupné z: <http://www.klaster-km.cz/web/index.php/onasnew/dejinykongregacenew>

Dějiny Kongregace sester Těšitelek, BSJ, [b.r.]. *Kongregace Sester Těšitelek Božího Srdce Ježíšova* [online]. Rajhrad: Kongregace Sester Těšitelek Božího Srdce Ježíšova [cit. 2014-12-12]. Dostupné z: <http://www.sestrytesitelky.eu/historie/>

Historie, © 2014. *Pokoj a dobro Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka* [online]. Lomec: Pokoj a dobro Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka [cit. 2014-11-23]. Dostupné z: <http://www.sedesestry.cz/historie/>

Historie a vývoj řádu, [b.r.]. *Rytířský řád Křížovníků s červenou hvězdou* [online]. Praha: Rytířský řád Křížovníků s červenou hvězdou [cit. 2014-11-09]. Dostupné z: <http://www.krizovnici.eu/cz/o-radu/historie-a-vyvoj-radu>

Historie Řádu, © 2014. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského. Oficiální stránky Velkobailiviku České republiky* [online]. Praha: Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského [cit. 2014-10-16]. Dostupné z: <http://www.st-lazarus.cz/historie/>

Hospic Citadela, Naše středisko ve fotografii, © 2015. *Diakonie Českobratrské církve evangelické* [online]. Praha: Diakonie Českobratrské církve evangelické [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: <http://www.citadela.cz/nase-stredisko-ve-fotografii/>

K historii Diakonie ČCE [online], [b.r.]. Praha: Diakonie Českobratrské církve evangelické [cit. 2015-03-31]. Z článku PhDr. K. Schwarze ve sborníku Desetiletí obnovy Diakonické práce (1999). Dostupné z: <http://www.diakonie.cz/res/data/001/000457.pdf>

Klarisky v Českých zemích, © 2008-14. *Klášter sester klarisek* [online]. Brno: Klášter sester klarisek [cit. 2014-11-30]. Dostupné z: <http://www.klarisky.cz/pages/cs/klarisky-v-ceskych-zemich.php>

Kostel sv. Šimona a Judy a Nemocnice na Františku, © 2014. *Milosrdní bratři Čech a Moravy* [online]. Brno: Milosrdní bratři Čech a Moravy [cit. 2014-09-29]. Dostupné z: <http://www.milosrdni.cz/kde-nas-najdete/praha/kostel-sv-simona-a-judy-a-nemocnice-na-frantisku/>

Kořeny kongregace, © 2014. *Česká provincie Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje* [online]. Brno: Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <http://www.cyrilky.cz/historie>

Kongregace sester premonstrátek, Aktualizováno v říjnu 2010. *Českomoravská provincie Kongregace sester premonstrátek* [online]. Olomouc: Českomoravská provincie Kongregace sester premonstrátek [cit. 2014-12-20]. Dostupné z: http://www.premonstratky.cz/prem_old/historie_ksp.htm

Mezníky v historii Řádu Německých rytířů, [b.r.]. *Německý řád. Řád bratří a sester německého Domu panny Marie v Jeruzalémě* [online]. Bruntál: Německý řád. Řád bratří a sester německého Domu panny Marie v Jeruzalémě [cit. 2014-12-06]. Dostupné z: <http://www.nemeckyrad.cz/index.php/historie-radu>

Milosrdní bratři v Čechách a na Moravě, © 2014. *Milosrdní bratři Čech a Moravy* [online]. Brno: Milosrdní bratři Čech a Moravy [cit. 2014-11-17]. Dostupné z: <http://www.milosrdni.cz/o-nas/milosrdni-bratri/>

Naše hodnoty, © 2014. *Diakonie Českobratrské církve evangelické* [online]. Praha: Diakonie Českobratrské církve evangelické [cit. 2014-12-05]. Dostupné z: <http://www.diakonie.cz/o-diakonii/nase-hodnoty/>

O Diakonii, © 2014. *Diakonie Českobratrské církve evangelické* [online]. Praha: Diakonie Českobratrské církve evangelické [cit. 2014-12-05]. Dostupné z: <http://www.diakonie.cz/o-diakonii/>

Pražské špitály, © 2014. *Liga proti rakovině* [online]. Brno: Liga proti rakovině [cit. 2014-09-29]. Dostupné z: <http://www.onko.cz/lekar-prazske-spitaly/>

Sestry Alžbětinky, Aktualizováno 15. 11. 2014. *Alžbětinky Praha* [online]. Praha: Alžbětinky Praha [cit. 2014-11-18]. Dostupné z: <http://www.alzbetinkypraha.websnadno.cz/Sestry-alzbetinky.html>

Sestry v České republice, © 2014. *České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul* [online]. Kroměříž: České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul [cit. 2014-12-06]. Dostupné z: <http://vincentky.cz/historie/>

Současnost řádu v ČR, [b.r.]. *Německý řád. Řád bratří a sester německého Domu panny Marie v Jeruzalémě* [online]. Bruntál: Německý řád. Řád bratří a sester německého Domu panny

Marie v Jeruzalémě [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <http://www.nemeckyrad.cz/index.php/soucasnost-radu-v-cr>

Společenství, Historie, [b.r.]. *Kongregace Milosrdných sester III. sv. Františka pod ochranou Svaté Rodiny* [online]. Brno: Kongregace Milosrdných sester III. sv. Františka pod ochranou Svaté Rodiny [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <http://www.frantiskanky.cz/spolecenstvi/historie>

SVOBODNÝ, Petr, © 2000-2012. *Středověké a raněnovověké špitály v českých zemích*. In: MEDICAL TRIBUNE CZ, s.r.o. [online]. Praha: 14. 04. 2009 [cit. 2014-09-21]. Dostupné z: <http://www.tribune.cz/clanek/13703>

ŠIROKÝ, Jiří, © 2003-2014. *150 let nemocnice v Ivančicích*. In: Město Ivančice [online]. Ivančice, 22. 04. 2009 [cit. 2014-09-29]. Dostupné z: <http://www.ivancice.cz/historie-150letnemocnice.php>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

atd.	a tak dále
apod.	a podobně
BSJ	Božího Srdce Ježíšova
b. r.	bez roku
č.	číslo
ČCR	Českobratrská církev evangelická
ČSR	Československá republika
Kč	Koruna česká
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
JM	Jižní Morava
LDN	Léčebna dlouhodobě nemocných
Msgre	monsignore, rytířský titul
nám.	náměstí
n. l.	našeho letopočtu
např.	například
OP	řád bratří kazatelů (z lat. <i>Ordo Fratrum Praedicatorum</i>) - členové řádu si tuto zkratku umísťují za jméno
P.	Panna (Marie) nebo páter
př. n. l.	před naším letopočtem
r.	rok
stol.	století
s.	strana
sv.	svatý
tj.	to je
tzv.	tak zvaný
ThDr.	doktor teologie, akademický titul

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Civilní sestra FO

Obrázek 2: Řádová sestra AB

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Přehled českých církevních řádů a jejich působení v oboru ošetřovatelství

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I: Otázky pro rozhovor s civilní sestrou

Příloha II: Otázky pro rozhovor s řádovou sestrou

Příloha III: Vzor dopisu pro řády

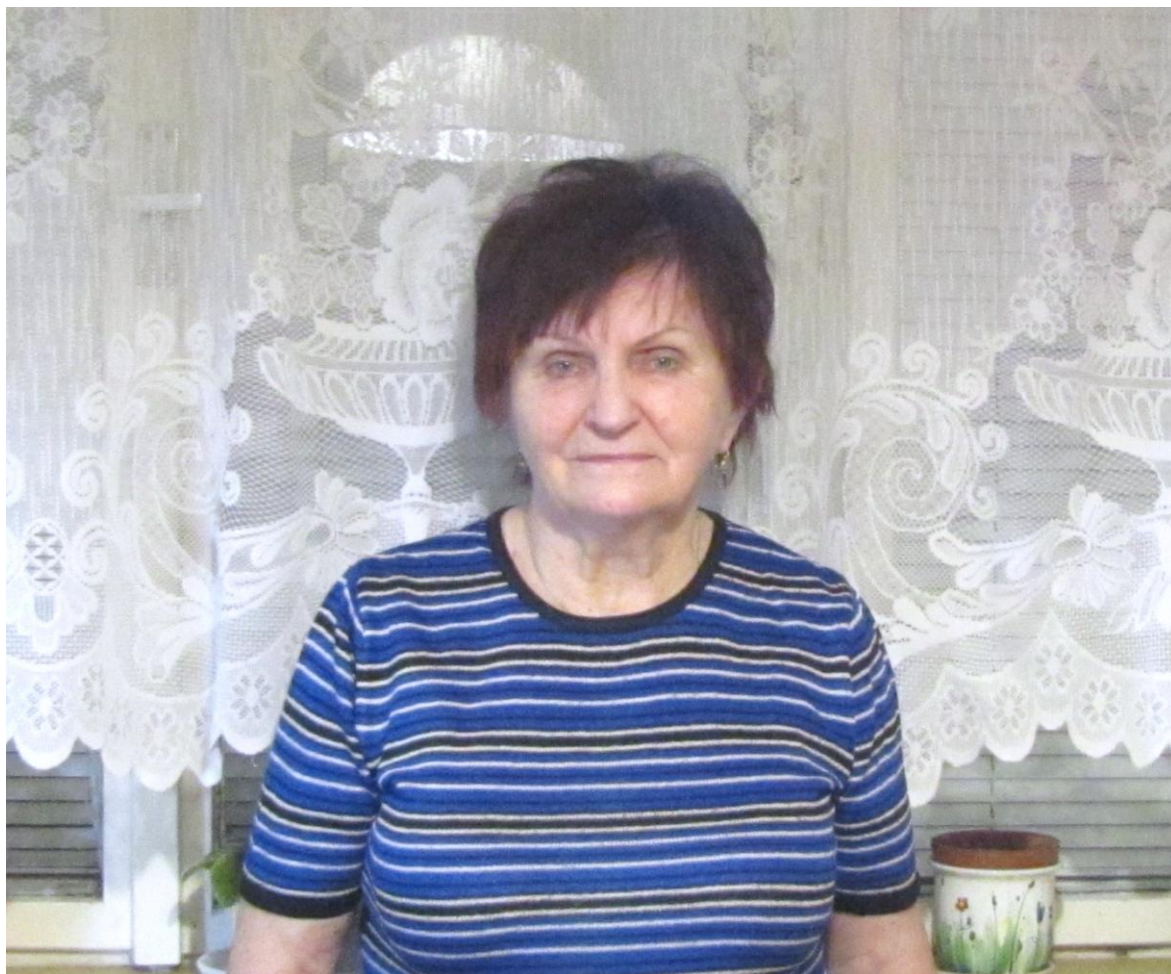
Příloha IV: Žádost o umožnění dotazníkového šetření

Příloha V: Žádost o umožnění dotazníkového šetření

Příloha VI: Žádost o umožnění přístupu k informacím

Příloha VII: Terminologický slovník

Obrázek 1: Civilní sestra FO

Obrázek 2: Řádová sestra

TABULKA 1: PŘEHLED ČESKÝCH CÍRKEVNÍCH ŘÁDŮ A JEJICH PŮSOBNÍ V OBORU OŠETŘOVATELSTVÍ

Přesný název řádu/kongregace	Místo působení	Oblast působení v oboru ošetrovatelství a jiné	Doba působení Od – Do/dosud
Česká provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul	Kroměříž	Provinční dům	1990 - dosud
		Nemocnice Milosrdných sester	1993 - dosud
	Frydek - Místek	Charitní domov pro seniory	1999 – dosud (nejsou provozovatelé, pouze zde pracují jejich dvě sestry)
Alžbětky - Řád sv. Alžběty Durynské	Praha	Nemocnice sv. Alžběty	1724 - dosud
		Církevní katolická škola pro sociálně slabé a nemocné dívky Kostel	1995 – dosud
	Brno	Hospic	2001 - dosud
	Jablůnkov	Domov pro seniory	1991 - dosud
Zdislavky Česká kongregace sester dominikánek	Praha	Katolický dům studujících	
	Bojkovice	Církevní střední odborná škola Bojkovice	2002 - dosud
	Brno	Domov sv. Zdislavy – ubytování pro vysokoškoláky	
Diakonie České církve evangelické	Má přes 30 středisek a 8 speciálních škol po celé České republice		
	Valašské Meziříčí	Hospic CITADELA	2001 – položení základního kamene konec výstavby r. 2003 – zahájení zkušebního provozu 2004 - slavnostní otevření (Hospic Citadela, Naše středisko ve fotografii, © 2015).
Kongregace Sester Těšitelů Božského Srdce Ježíšova	Rajhrad	Hospic sv. Josefa	1998 - dosud
		Domov Matky Rosy	2005 - dosud
	Brno	Centrum pro integraci romských dětí	2010 - dosud
	Praha	pastorační služba v nemocnicích např. Nemocnice sv. Karola Boromejského	2012 - dosud
		Domov důchodců - Dejvice	2013 - dosud

Boromejky - Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského	Praha	Nemocnice sv. Karla Pod Petřínem	1993 - dosud
		Domov sv. Karla v Řepích	
		LDN	1996 - dosud
	Moravské Budějovice	Domov pro seniory	1949 - dosud
	Prachatice	Hospic - domov se zvláštním režimem	2005 - dosud
		Mobilní hospic	2007 - dosud
	Ostrava – Pustkovec	Kamenný hospic	2014 - dosud
	Dále Boromejky pracují ve více jak 30 státních nemocnicích		
Hospitálský řád sv. Jana z Boha - milosrdní bratři	Vizovice	Nemocnice - interna	1993 - 1999
		Nemocnice LDN	1999 - dosud
	Praha	koncertní sál FOK - pronájem	1990 - dosud
	Letovice	Nemocnice LDN (vlastní JM kraj) - komunita bratří pracuje v LDN	1990 - dosud
	Brno	nemocnice - provoz město Brno, bratři zajišťují duchovní činnost (kněz), pracují na oddělení (zdrav. bratr), externě vypořádává i lékař - milosrdný bratr	1990 - dosud
		Mateřská školka milosrdných bratří	2014 - dosud
		spolupráce se spol. Podané ruce	Od 90tých let - dosud
spolupráce s Anonymními alkoholiky		2012 - dosud	
Rytířský řád Křížovníků s červenou hvězdou	Česká a Rakouská republika	Řád spolupracuje v oblasti sociálních a pečovatelských služeb	1233 - dosud
	Praha	hlavní sídlo Řádu, Rytířský řád Křížovníků s červenou hvězdou, konvent, Platněřská 191/4, 110 00 Praha 1 Staré Město	
		V areálu konventu Dívčí katolická škola a cvičný byt/internát pro studenty – škola je určena pro dívky z nefunkčních rodin, z dětských domovů, mentálně postižené a s tělesným hendicapem	1990 - dosud
		Křížovnická pečovatelská služba – zřizovatel Dívčí katolická škola. Poskytuje zdarma duchovní službu ve formě návštěv řádového kněze s možností sv. smíření a sv. přijímání	2012 - dosud
	Hospic sv. Štěpána v Litoměřicích	Řád finančně podporuje některé pečovatelské projekty těchto ústavů	nyní
Domov Zvíkovecká kytička			

Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka	Praha	Kostel sv. Bartoloměje – úklid a výzdoba	1998 - dosud
		Klášter, ulice Bartolomejská – hlavní sídlo Šedých sester, péče o klášter, odtud dochází sestry pracovat do nemocnic	1991 - dosud
	Lomec	Kostel a farnost – péče o kostel a příprava bohoslužeb, katechická služba veřejnosti Péče o staré a nemocné sestry	1990 - dosud
	Prachatice	Hospic sv. Jana N. Neumanna – zdravotní, ošetrovatelská a duchovní péče	nyní
	Písek	Domov pro seniory – Domovinka – ošetrovatelská a duchovní služba	nyní
Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka	Opava	Charitní domov	1990 - dosud
Klarisky	Brno - Soběšice	Školství	
Cyrlky - Česká provincie Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje	Velehrad	Chráněně bydlení	2012 - dosud
	Brno	Sestry působí jako katechetky, zdravotní sestry u lidí s mentálním postižením, sakristiánky či aranžérky květin na farnostech	nyní
	Tetín Velehrad		

PŘÍLOHA I: Otázky pro rozhovor s civilní sestrou

- 1) Jak se jmenujete, kdy a kde jste se narodila, odkud pocházíte a kde bydlíte?
- 2) Jaké zaměstnání měli vaši rodiče?
- 3) Chtěla jste být vždy zdravotní sestrou?
- 4) Co vás motivovalo k tomu, stát se zdravotní sestrou?
- 5) Souhlasili rodiče s vaším rozhodnutím, stát se zdravotní sestrou?
- 6) Jakou školu jste studovala, a ve kterém městě to bylo?
- 7) Jezdila jste často ze školy domů, měla jste to daleko?
- 8) Jak probíhala vaše výuka, měla jste i nějakou praxi?
- 9) Vzpomínáte na některé učitele ráda nebo nerada? A proč?
- 10) Když jste přišla poprvé na praxi do nemocnice, jak na vás působilo tamní prostředí?
- 11) Jak vypadala vaše závěrečná zkouška? Jaké jste měla maturitní předměty?
- 12) Byla pro vás tato zkouška náročná?
- 13) Mohla jste si vybrat, kde budete po ukončení školy pracovat?
- 14) Pamatujete si na svůj první plat?
- 15) Musela jste se v zaměstnání vzdělávat? Navštěvovala jste nějaké kurzy, semináře nebo jste měla sestru školitelku?
- 16) Jak vypadala vaše první uniforma?
- 17) Jaká byla vaše pracovní doba?
- 18) Co bylo vaší náplní práce v nemocnici. Měla jste harmonogram práce?
- 19) Pracovala jste s ošetrovatelskou dokumentací? Co jste do dokumentace zapisovala?
- 20) Měla jste dobré pracovní vztahy?
- 21) Máte rodinu a děti?
- 22) Jak dlouho jste byla na mateřské dovolené?
- 23) Vracela jste se po mateřské dovolené na své původní pracoviště?
- 24) Jak jste zvládala rodinu a zaměstnání, když byly děti malé? Měla jste oporu v manželovi?
- 25) Jak dlouho jste povolání zdravotní sestry vykonávala?
- 26) Jako zdravotní sestra jste potkala mnoho nemocných. Utkvěl vám nějaký pacient v srdci, na kterého nemůžete zapomenout, jak v dobrém tak ve zlém?
- 27) Naplnilo povolání zdravotní sestry váš život?
- 28) Kdybyste mohla vrátit čas, zvolíte si stejnou profesi?

PŘÍLOHA II: Otázky pro rozhovor s řádovou sestrou

- 1) Jak se jmenujete, kde a kdy jste se narodila, odkud pocházíte a kde bydlíte?
- 2) Jaké povolání měli vaši rodiče?
- 3) Chtěla jste být vždy řádovou sestrou?
- 4) Co vás motivovalo k tomu, stát se řádovou sestrou?
- 5) Souhlasili rodiče s vaším rozhodnutím, stát se řádovou sestrou?
- 6) Jakou školu jste studovala, a ve kterém městě to bylo?
- 7) Jezdila jste často domů, měla jste to daleko?
- 8) Jak probíhala vaše výuka? Měla jste nějakou praxi?
- 9) Vzpomenete si na některé učitele ráda nebo nerada? A proč?
- 10) Když jste přišla poprvé na praxi do nemocnice, jak na vás působilo tamní prostředí?
- 11) Jak vypadala vaše závěrečná zkouška? Jaké jste měla maturitní předměty?
- 12) Byla pro vás tato zkouška náročná?
- 13) Mohla jste si vybrat, kde budete po ukončení zdravotnické školy pracovat?
- 14) Pamatujete si na svůj první plat?
- 15) Musela jste se v zaměstnání vzdělávat? Navštěvovala jste nějaké kurzy, semináře nebo jste měla sestru školitelku?
- 16) Jak vypadala vaše první uniforma?
- 17) Jaká byla vaše pracovní doba?
- 18) Co bylo vaší náplní práce v nemocnici? Měla jste harmonogram práce?
- 19) Pracovala jste s ošetrovatelskou dokumentací? Co jste do dokumentace zapisovala?
- 20) Měla jste vždy dobré pracovní vztahy?
- 21) Máte rodinu a chtěla jste mít někdy děti a manžela?
- 22) Jak vypadalo vaše přijetí do řádu?
- 23) Kde všude jste pracovala jako řádová sestra?
- 24) Jak vypadá váš každodenní život? Jezdíte na výlety nebo dovolené i do zahraničí?
- 25) Nechybí vám obyčejný život?
- 26) Máte nějaké přátele mezi civilními sestrami, se kterými se stýkáte?
- 27) Jako řádová sestra jste potkala mnoho nemocných. Utkvěl vám nějaký pacient v srdci, na kterého nemůžete zapomenout, jak v dobrém tak ve zlém?
- 28) Naplnilo povolání řádové sestry váš život?
- 29) Kdybyste mohla vrátit čas, zvolíte si stejnou profesi?

PŘÍLOHA III: Vzor dopisu pro řády

(„Vážený/Vážená Řád... , Kongregace...“)

Jmenuji se Marcela Vlčková, studuji na Fakultě humanitních studií UTB ve Zlíně studijní program Ošetrovatelství, studijní obor Všeobecná sestra. V rámci ukončení studia zpracovávám bakalářskou práci s názvem „Řádové ošetrovatelství v českých zemích“. Do praktické části bych chtěla zahrnout přehlednou tabulku církevních řádů a kongregací, které se v naší republice zabývají ošetřováním nemocných a věnují handicapovaným, sociálně slabým a potřebným lidem.

Proto bych Vás chtěla touto cestou požádat o krátké sdělení, kde („Váš/Vaše řád/kongregace“) působí, jakou činnost v oboru ošetřování provozuje a do jakých ošetrovatelských, charitativních a jiných programů se zapojuje. V příloze Vám posílám návrh tabulky pro doplnění.

Předem děkuji za brzkou odpověď

S pozdravem

Marcela Vlčková

Email: vlckovameduza@centrum.cz

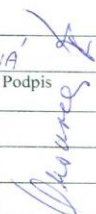
Ad: Na Hrádku 336, 76316 Fryšták

PŘÍLOHA IV: Žádost o umožnění dotazníkového šetření

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

ŽÁDOST O UMOŽNĚNÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Obracíme se na Vás s žádostí o umožnění dotazníkového šetření na Vašem pracovišti, které bude níže uvedený student realizovat v rámci zpracování bakalářské práce, jejíž součástí je i výzkumná část. Jedná se o studenta 3. ročníku bakalářského studijního programu Ošetřovatelství, studijního oboru Všeobecná sestra (prezenční – kombinovaná forma studia).

Jméno a příjmení studenta	MARCELA VLČKOVÁ	
Téma bakalářské práce	ŽÁDOVÁ OŠETŘOVATELSKÁ PÉČE V ČESKÝCH ZEMÍCH	
Vedoucí bakalářské práce	Ph.Dr. ANNA KRÁTKA, Ph.D.	
	 podpis	
Skupina respondentů	CIVILNÍ SESTRA FRANTIŠKA OZSAVOVÁ	
Pracoviště	Vyjádření vřehní sestry / vedoucího pracoviště (nehodící se škrtněte)	Podpis
SOUKROMÁ OSOBA	Souhlasím ☐ Nesouhlasím ☒	
	Souhlasím ☐ Nesouhlasím ☒	
	Souhlasím ☐ Nesouhlasím ☒	

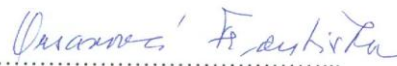
Děkujeme za pochopení a spolupráci.

Ve Zlíně dne - 9 - 04 - 2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav zdravotnických věd

 Mgr. Zlatica Dorková, Ph.D.
 ředitelka Ústavu zdravotnických věd

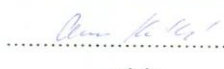
 razítko a podpis zástupce zařízení

PŘÍLOHA V: Žádost o umožnění dotazníkového šetření

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

ŽÁDOST O UMOŽNĚNÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Obracíme se na Vás s žádostí o umožnění dotazníkového šetření na Vašem pracovišti, které bude níže uvedený student realizovat v rámci zpracování bakalářské práce, jejíž součástí je i výzkumná část. Jedná se o studenta 3. ročníku bakalářského studijního programu Ošetrovatelství, studijního oboru Všeobecná sestra (prezenční – kombinovaná forma studia).

Jméno a příjmení studenta	MARCELA VLČKOVÁ	
Téma bakalářské práce	ŽÁDOVÁ OŠETŘOVATELSKÁ PÉČE V ČESKÝCH ZEMÍCH	
Vedoucí bakalářské práce	Ph.Dr. ANNA KRÁTKÁ, Ph.D.	
	 podpis	
Skupina respondentů	ŽADOVÁ SESTRA SV. KATEŘINA	
Pracoviště	Vyjádření vrchní sestry / vedoucího pracoviště (nehodící se škrtněte)	Podpis
KONGREGACE MILOSRDNÝCH	Souhlasím ☐ Nesouhlasím ☒	
SESTER SV. KŘÍŽE - KOMERČNÍ	Souhlasím ☐ Nesouhlasím ☒	
	Souhlasím ☐ Nesouhlasím ☒	

Děkujeme za pochopení a spolupráci.

Ve Zlíně dne-9.-04-2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav zdravotnických věd

.....
Mgr. Zlatica Dorková, Ph.D.
ředitelka Ústavu zdravotnických věd

ČESKÁ PROVINCE KONGREGACE
MILOSRDNÝCH SESTER SV. KŘÍŽE
Koperníkova 144B/3
CZ - 767 01 Kroměříž

.....
razítko a podpis zástupce zařízení

PŘÍLOHA VI: Žádost o umožnění přístupu k informacím

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

ŽÁDOST O UMOŽNĚNÍ PŘÍSTUPU K INFORMACÍM

Obracíme se na Vás s žádostí o umožnění přístupu k informacím na Vašem pracovišti, pro níže uvedeného studenta. Tento student v rámci ukončení studia bude zpracovávat bakalářskou práci, jejíž součástí je teoretická a empirická část. K tomu, aby mohl práci dokončit, potřebuje pracovat s informacemi z Vašeho pracoviště. Student je poučen o povinné mlčenlivosti a ochraně dat, včetně důsledků, které mu při porušení mlčenlivosti hrozí. Jedná se o studenta 3. ročníku bakalářského studijního programu Ošetrovatelství, studijního oboru Všeobecná sestra (prezenční – kombinovaná forma studia).

Jméno a příjmení studenta	MARCELA VLČKOVÁ	
Téma bakalářské práce	ŽÁDOVÁ OŠETŘOVATELSKÁ PÉČE V ČESKÝCH KEMÍCH	
Vedoucí bakalářské práce	PhDr. ANNA KRÁTKA, Ph.D. podpis	
Skupina respondentů	ŽÁDOVÁ SESTRA	
Pracoviště	Vyjádření vrchní sestry / vedoucího pracoviště (nehodící se škrtněte)	Podpis
KONGREGACE MILOSRDNÝCH	Souhlasím Nesouhlasím	
SESTER SV. KŘÍŽE - KROMĚŘÍŽ	Souhlasím Nesouhlasím	

Děkujeme za pochopení a spolupráci.

Ve Zlíně dne 29.04.2015.

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav zdravotnických věd

.....
Mgr. Zlatica Dorková, Ph.D.
ředitelka Ústavu zdravotnických věd

ČESKÁ PROVINCE KONGREGACE
MILOSRDNÝCH SESTER SV. KŘÍŽE
Koperníkova 1446/3
CZ - 767 01 Kroměříž

.....
Alena Badlová
razítko a podpis zástupce zařízení

PŘÍLOHA VII: Terminologický slovník

- abatyše - Matka představená je označení pro představenou kláštera. Její povinností je řídit patřičný klášter nebo ústav a bdít nad tím, aby v něm byla zachována pravidla řehole. Její konkrétní pravomoce určují pravidla toho kterého řádu či kongregace = provinční představená
- arcidiecéze – provincie nebo oblast spravovaná arcibiskupem
- diaspora - národní nebo náboženská komunita trvale žijící v rozptýlení uprostřed jiného, zcela odlišného společenství
- diecéze – základní jednotka partikulární církve, tj. území spravované biskupem
- ekumenická činnost - týkající se všech křesťanských církví, sjednocující všechny křesťanské církve
- exorcismus - je úkon, který má za cíl z lidí, zvířat či věcí, označených za posedlé, vyhnat ďábla nebo jiné zlé síly. Tento úkon je i v současnosti součástí obřadů mnoha náboženství
- inaugurace - slavnostní uvedení v řád
- islám - muslimské monoteistické náboženství, založené v 7. Století Mohamedem
- juniorát - příprava pro vstup do řádu
- kanonie - označení pro řeholní dům (klášter) řádů
- katechistka - učitelka náboženství nebo ten, kdo připravuje a vede katecheze pro děti či dospělé v církvi či připravuje katechumeny na křest v katolické církvi. Nemusí jím být kněz, nýbrž také kterýkoli křesťan-laik disponující příslušným pověřením od místního ordináře (tzv. kanonická neboli katechetická mise).
- klášterní infirmaria - klášterní nemocnice, místnost a prostory ve středověkých kláštorech určené pro ošetřování nemocných řeholníků
- klauzura - osamocení, uzavření, odloučenost; v kláštorech označení uzavřeného a od frekventovaných míst odděleného prostoru, kam je cizím osobám vstup zakázán
- komenda - řeholní (řádový) dům při nejmenší správní jednotce některých rytířských a křížovníckých řádů
- konfigurace – potvrzení (do nějakého řádu); obřad biřmování
- kongregace - označení některých řeholí s jednoduchými sliby, nebo spojení několika klášterů ve vyšší celek
- konkordát - smlouva mezi Svatým stolcem a vládou o postavení církve v daném státě
- konvent - označení církevní komunity kněží, řeholníků nebo řeholních sester určitého kláštera
- leprosária - ústav nebo osada pro izolaci malomocných
- mnich - původně označení poustevníka, dnes člen mnišského řádu
- mozeta - krátká chórová pláštěnka s malou kapucí, určená vyšším katolickým duchovním
- noviciát - období, po které čekatelé na vstup do katolického řeholního společenství žijí společně s řeholníky/řeholnicemi. Přípravují se tak na skládání slibů, život ve společenství a mají možnost zvážit, zda si do něj skutečně přejí vstoupit. Délka noviciátu se u různých společenství liší, obvykle trvá rok.
- opat - titul představeného kláštera některých mužských řádů
- pastorace - duchovní správa
- postulace - žádost, požadavek; v církvi žádost nižších církevních orgánů vyšším o obsazení duchovního úřadu kandidátem, kterému jinak brání ve zvolení překážky

převor - titul opatova zástupce nebo přestaveného většího řeholního domu, menšího konventu, který se nestal ještě opatstvím, představený řádových duchovních

řehole - pravidla podle nichž jednotlivé řády a kongregace žijí

řeholník, řeholnice - je v katolické církvi osoba, která se zavázala k doživotní službě Bohu a lidem a žije ve společenství osob, jež se řídí stejným pravidlem čili řeholí

sekularizace - zesvětštění, zabrání duchovních statků státní mocí

talár - dlouhé volné obřadní roucho, kutna kněžská, klerika

terciář – člen tzv. třetího řádu, kdy prvním řádem jsou ryze mužské řády, v nichž žijí Bohu zasvěcené osoby, druhým řádem jsou ryze ženské odnože prvních řádů a třetím řádem jsou společenství, přidružená k prvním či druhým řádům, jež čerpají ze spirituality daného řádu a jsou vedena a spravována jejich členy

